14.993
5/13

Athenaeum
olvasótár

TOLNAI

A grófné
URA

V. 13

N. 1

OSZK

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

AZ ATHENAEUM OLVASÓTÁRA.

VI. 13

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

A GRÓFNÉ URA.

REGÉNY.

IRTA

TOLNAI LAJOS.

KÖTELES PÉLDÁNY
A MAGY. NEMZETI MÚZEUM RÉSZÉRE

BUDAPEST.
AZ ATHENAEUM R. TÁRSULAT KIADÁSA.
1897.

A M. N. MÚZEUM KÖNYVTÁRA

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

2R
14.993/5/13
25.455.
M. N. MUZEUM KÖNYVTÁRA
Nyomtatv. Névtelen napló.
1897 év. 349 c
R
1965

Budapest. Az Athenaeum r. társulat könyvnyomdája.

ELSŐ FEJEZET.

Consilium.

— Mikor várható a katasztrófa, doktor ur?

— Várjon páterkám, hadd eszem meg ezt a sonkát. Most igazán jóllakom. Rettenetes fösvény asszony ez a grófné.

Mit akar? Adjak egy pár szeletet —

— Eh — hadd olvasok.

— Magda — hol van a vén Magda? Mi? Magda? Mi? csak nem aluszik maga öreg?

— Én? ugrik fel egy sovány, hosszu aszszony — az volna szép, ha én ilyenkor aludnám. Van nekem bajom elég.

— Tudja, tegyen vizes borogatást a gróf fejére. Megálljon. Mondja előbb a kulcsárnénak, adjon vörös bort, egy pikura üveggel, tegyen egy tányérra uborkát is. Tudja. De ne poshadtat. Most nincs itthon a grófné. Ma jó ebéd legyen. Nem kaphatnék nyulat? Szépen spékelve, jó szalonnával. Ne adjanak avasat. Most nincs itthon a grófné.

Menjen, menjen Magda, de ebben a szent perczben itt legyen.

— Ide nem szükséges most beereszteni senkit. Hanem maga itt legyen. Finom sonka. Ki páczolta? Ezt igazán kedvvel lehet enni. Igy be jó. Most kiveszem a részemet.

Nehéz, kinos nyöszörgés csuszik végig a nagy termen, melynek függönyei le vannak eresztve, butorai össze vissza forgatva, fauteuilljei szerte tolva ablakhoz, kályhához, ágyhoz.

— Magda — — mi ez? a vén Magda már megint kiszaladt. Hol az isten világában lehet. Az ember nem ehetik becsületes nyugodtan. Páter, mit olvas?

— Ezt a bécsi lapot. No ilyen szemtelenséget se láttam még —

— Szidják a magyart? Mi — mi? Egyék ebből a kövéreséből. Borzasztó! hogy lehet a sonkát ilyen indifferenter venni. Szégyen, nem szégyen, de én ezt a sonkát befalom. Nincs itthon a grófné. No Magda csak hogy itt van. Aztán jó-e az a bor? Hát uborkát nem hozott. Hát mi?

— Hát azt is hozzak?

— Természetesen. Hanem előbb álljon meg. Van-e jó sajtjuk?

— Van.

— Álljon meg. Almájuk?

— Van.

— Kis szőlőcske?

— Van.

— Mondja Weinnénak — tiszteltetem. Adjon csak. Menjen, menjen.

— Ne forditsam meg a grófot, doktor ur? Nagyon nyöszörög.

— Mit? Hadd nyöszörögjön. Nem fáj az már senkinek. Hallotta? Weinné küldjön egy kis jó sajtot, egy nehány szép almát, néhány fürt szőlőt, tehet a tányérra két három szem diót is. Aztán mondja, hogy szeretnék egy kis finom finom jó ebédhez jutni. A grófné esténél előbb ugy sem jöhet haza.

— Vajjon megkapja méltósága a doktorokat?

— Hát még is itt áll? Istenem az embernek meg kell bolondulni. Hát én menjek a kamarába?

— De a gróf — Jézus, annak mindjárt kiszakad a lelke.

— Mondtam már, Magda maga egy kiállhatatlan vén szamár. Mit akar attól a gróftól? Nem segit azon már se isten se ember.

— Hát akkor mért küldte a tekintetes ur a grófnét Pestre?

— Csuf egy okoskodó asszony maga.

— Jó jó, hát megyek.

Azonban előbb egyet mégis mozdit a grófon.

— Régi uram, nem tudom, milyen lesz a másik.

— Ugy ugy csak menjen.

Ah a gróf!

Elszáradt, aszott fej. A ránczos kopasz homlokon gyöngyöző verejték, mely széles barázdákban ereszkedik alá a meztelen, eres, sovány nyakra. Nagy kékes orr, tátott száj, törött fekete nehány megmaradt fog: vékonyra lapult nyelv, mely félig kinyulik a szájból. Elszáradt karok, csont ujjakkal; nagy bütykös meztelen lábak, melyek igy hustalanul három akkoráknak látszanak, mint ép korukban lehettek.

Összegyürt lepedő, mely az elhagyottság minden tüneteit magán viseli, vékonyka takaró, mely csak a halál elől rejt el még a mit elrejthet.

— Pista gróf — megmondtam, ne dörömböljön, megmondtam ide most se ki se be senki. Tudja. A papának teljes zavartalan nyugalomra van most szüksége.

— Csak egy perczre doktor ur — esedezik egy erőtlen gyermek hang. Csak én magam vagyok. Károly meg Guszti a nevelő urnál. Hadd csókolom még meg egyszer a szegény papa kezeit.

— Még megcsókolhatja elégszer. Most ne alkalmatlankodjék.

A lassu, meg-megujuló dörömbözés elenyészik.

— Borzasztó! az ember ezt a kis sonkát meg nem eheti békében.

A nyitott ajtón, melyen a vén ápolónő egy tálczával s rajta a sürgetett czikkekkel belép, egy tisztes, öreges ur is beballag. Deres szakállu, ősz ritkás haju, torzonborz feketés szürke szemöldöke, piros vaskos ajka s hosszu szálas bajusza csak a fiatal kövér, zsiros száju szőke doktorra tehet rosz hatást, mert ilyenkor akadályozni az embert az élvezetben hogy ne lehetne bosszantó.

A sugár, nyulánk termetü, mintegy harmincz-harminczöt évesnek látszó pap is felpattan.

— Ah isten hozta urambátyám.

— No, hát nem zavarom az urakat?

— Ilyen jó partner, hogy zavarna bennünket. Tetszik egymást ösmerni? Doktor Szalma Sándor ur, a csuhányi orvos. Pompás fiu. Veresváry Máthé, földbirtokos Pünkösdfájáról.

— Oh voltunk már együtt.

— Igen — fal egy husosat még a megzazart, de meg nem akadályozott fiatal orvos — gondolom a csuhányi agarász egyleten.

Három szép leánya van. Ugy-e?

— Van.

— Majd tesszük tiszteletünket.

— Bizony jó lesz

— Szeretem a névnapokat. Nálunk Sárospatakon, a hová én való vagyok, minden becsületes ember nevenapját megtartottuk.

— Hát azt különben megtesszük itt is! Elvárjuk.

— Meglesz tekintetes ur. Talán szolgálhatnék egy kis veres borral.

Ilyen téli hideg időben jó az.

— Délelőtt nem iszom bort.

— Nekem még ma sok dolgom lesz. A kanászt agyon verték.

— Melyiket? Azt a nagy derék fiut?

— Gondolom.

— Sörös Miskát, Aj! Ki volt az a disznó, a ki. . .

— Nem tudom. Ma bonczoljuk. Három gyereket megmart a veszett kutya.

— Csak nem?

— Meg.

— Rémitő!

A szegény beteg grófról még nem lehetett szó.

— Egy finánczot a derékiek megfulasztottak.

— Ej, ej!

Többet nem szóltak, csak nevettek.

— Öt gyermeke volt a szegény ördögnek.

— No azok legalább az apjuk mesterségét elkerülik.

— Gondolom. Talán egy pohárkával?

— Köszönöm — mormogá Veresváry ur a beteg felé tartva.

— Nekem el kell magamat látnom.

Veresváry ur elunta, köpczös, husos termeté. vel ráhajolt a betegre. Egy pár perczig bámulta, a fejét csóválta, ümgetett, s aztán megszólalt:

— No méltóságos gróf ur, hát hogy, s mint?

Hiszen úgy látom, egészen jobbra fordult a dolog. Hála isten. Ez a jó doktor csodát mivel.

— Itt már bajosan. Későn került a kezemre. Elpaczczolták.

Veresváry ur oda szegezte bámuló tekintetét a piros egészséges, nagy kövér képü doktorra, aki ily könnyedén tudja venni az állapotokat. És nem tudta: megvesse az ilyen lelketlen doktort, vagy bámulja egyenes szókimondásáért.

Egy kicsit bámulta is, de szerette volna le is — köpni.

— Mi a baj?

Értette Veresváry ur a gróf betegségét.

— Mi-i? Magda takaritsa el ezeket a holmikat. Egy fogpiszkálót tudna nekem keriteni? De hamar ám, mert ma borzasztó sok dolgom lesz. Menjen be egyuttal a nevelő urhoz, ha már enynyien vagyunk, bejöhetnek a gyerekek is — tétessen ide jóravaló szivarokat. Utálatos fukarság az, mikor egy grófi háznál igy látják el az embert. Azt akarták virrasszon az ember estétől reggelig. Éhen. Oh persze. Én nem vagyok zsidó doktor. Nem értek ahhoz, hogy kell furfangosan kihorgászni a zárt tárczából a pénzt; hogy kell eltagadni, hogy az ember szégyeli magát a föl sem vevő bánás miatt. Az orvos nem asztalos, aki érzéktelen tárgygyal bánik, az orvos ember, akit meg kell becsülni; aki iránt feltétlen bizalommal kell lenni: akit nem szabad pojáczának tartani: fizetett

belső cselédnek: hanem a tudomány képviselőjének, a kinek megbecsülésétől nem egyszer életünk függ. Én megmondtam, mi baja van a grófnak. Hátgerincz sorvadás, a legelőre haladottabb stádiumban. Mit értem volna el vele, ha hazudom? Nem, senkinek. Ami a fejemben van, ami a szivemben van, ha bizalmatlansággal meg nem sértenek — adom, a maga összességében. Egy cadaver előtt mit tánczoljak?

— Hallotta, a méltóságos grófné bement Pestre — Kovácsért, Lumniczerért.

— Be. Mikor láttam, hogy semmit se hisznek bennem: azt mondtam, tegyék a mit akarnak. Diplomám kitünő, kórházi gyakorlatom nyolcz év, száz meg száz beteget kezeltem, tapasztalatomat, ismereteimet nem az ujjamból szoptam. Én szinészkedni nem tudok. Majd meglátja, azok a hirneves urak ha kijönnek mit csinálnak. És mi lesz az eredmény? Az, hogy a gróf reggelnél tovább nem tartható. Egy korhadt fának, egy erejét vesztett kéregnek leomlásánál a természetet csak az őrültnek jut eszébe vádolni, de egy kiszivattyuzott embernek az óra pontosságával bekövetkezett halála az borzasztó büne a doktornak.

— Ne tessék azt ugy venni, doktor ur —

— Én éjjeleket töltöttem egy egy napszámos mellett a kórházban. Nem volt sem ingem, sem gallérom, de rám bizták. Addig lestem, tanulmányoztam, hogy behatoltam az idegeibe. Azt, a mi

elszakadt, összekötöttem; a mi elhasználódott, s lehetőleg kifoldoztam és boldog voltam határtalanul, mikor a nyomorult fölkelt, s nehány hatosommal elbocsátottam. Menj szegény élvezd a napot, s ha hiszel istenben: dicsérd.

De itt, a gazdag embernél, a doktor feladata egészen más.

— Ne tessék ezt ugy gondolni doktor ur. Aki a betegét szereti —

— Szeresse. Ki mond annak ellent.

— Az nem is tudja, mihez kapjon.

— A . csizmadiának sohase fogjuk meg a kezét, a festőnek ki merne utasitásokat adni, hogy most ebből a festékből majd a másikból keverjen többet: de az orvos az egy vak, az egy süket. Ugy-e tekintetes ur?

Kocsik, hintók robogása, kutyák csaholása, cselédek jövése-menése verte föl az udvart.

A nevelő kiszaladt, a gróffiuk az érkezők elé futottak, a pap se tudott bent maradni, még Veresváry ur is eltávozott, egyedül a komor hangulatu doktor maradt helyén.

Lassu csoszogással, halk suttogással közeledtek az érkezők.

Két fővárosi hirneves orvos, ugynevezett professzor vezette karon fogva a hangosan zokogó grófnét. A nevelő kezeivel karjaival, mintha egy rudat terjesztett volna ki — eltorlaszolta a siró

ugrándozó, a kordonon keresztül törni törekvő gróffiukat.

Hogy szerettek volna betörni a cselédek is; de a jelenet nagyszerü ünnepélyessége csak igen szük körre szoritotta a belső társaságot.

Akkorra már a pesti notabilitások levetették felöltőiket és majdnem diszlakomához alkalmas öltözetben lépték át a nagy beteg küszöbét.

Nem lehetett tartóztatni a grófnét, az oda szökött a beteghez, az ágy elé térdelt és sürü csókokkal boritotta el a gróf lefityegő hideg kezeit.

Véghetetlen finomsággal nyujtotta a két hires doktor és professzor egyik a kis ujját, a másik a könyökét a falusi kollegának.

Ugy a fogaikon keresztül valami szó, vagy köszönésfélét is szürtek.

Az egyik professzor nagy magas kopaszos nyulánk ember volt, élénk nyájas szemekkel, pompás gyürükkel és olyan nyakkendőtüvel, melynek már magának jótékonyan kellett hatnia.

— Kolléga ur — intett egy gyönyörü arany órával a magas, kissé szőkés professzor a falusi doktornak — emelje fel a grófnét és most tartsa kissé távol. Nem lenne kegyes megmutatni a legujabb rendelvényét. Ah — ah — itt roppant füledt a lég. Mit ettek itt? Erős borszagot érzek. Használt valami bormosást? Az jó. Hm, hm. Kérem kolléga ur feleljen csak nekem — hm, — hm, mi-

csoda kép az ott a falon? Ah az Ráfaeli mü. Ismerem. Másolat. Evett valamit a beteg? Sonka illatot észlelek.

— Sajt — jegyezte meg a másik professzor ur, ki fekete hosszu barna csontos, száraz ujjait rettenetesen morzsolta.

— Kérem kedves kolléga — valamit aludt a gróf?

— Csak elalélt.

— Elalélt? hm. hm.

Akkorra már egyik professzor megfogta a beteg csontkezét és kezében tartogatva méregette a létezhető életerőt.

A barna fekete tanár, kinek fényes fürtei mintha oda lettek volna ragasztva a fejéhez, homlokához, halántékához, és aki nagy hajlott orrát látszott arra használni, hogy hallgassa a tüdő működését, — hátra hátra hajlott, és jelentősen keresett valamit nagy sárgás héju szemeivel a levegőben.

Nagyszerüen hozzá láttak feladatuk megoldásához.

A figyelmező grófné szivét a legerősebb remény tölthette el, mert ugy nézett átható könnyes szemeivel a két mentő angyalra, mint aki már tisztán látja, hogy itt a halál le van fegyverezve.

Hajlandó let volna csupa hálából és a két nagy ember iránti tiszteletből oda kiáltani a falusi doktornak, hogy szamár!

Talán érezte is ezt a csuhányi orvos ur, ki sárospataki fiu volt — mert mosolygott.

A két fővárosi nevezetesség téntát, tollat és papirt kért.

Erre be kellett jönni a nevelő urnak.

Meg is jelent.

Középtermetü, széles domboru mellü, hatalmasan kifejlett idomzatu ember volt, barna rövid körszakállal, kis pörge bajuszszal, melyet daczára a nyomasztó állapotnak igen jól kipödört. Homloka okos gondolkozó embert árult el, fekete apró szemei és összeérő gazdag szemöldei és tompa vastagos orra, melynek lyukaiból sürü fiatal szőrszálak törtek kifelé — nem tett a notabilitásokra rosz hatást.

Oda tekintettek — csak ugy véletlenül a testes, kövér, nem valamely szabályos arczu, de nem is rut grófhölgyre is —

Ezt a szivélyes meghajlást épen nem ajándékoznák a falusi kollégának is.

— Bodon ur — kérem — lépett előrébb a grófné és ment a nevelő ur felé — hozzon csak téntát, tollat és papirt.

E hangban ki volt fejezve, hogy: mennyire becsülöm ezt az embert.

Ha a gyülöletet nem lehet eltitkolni, nem lehet a rokonszenvet sem.

A nevelő ur, mintha tudta volna — de tudhatta is, hogy mire lesz ily két országos hirü

nagyság előtt elsőben is szükség — belső zsebébe nyult, onnan egy kész irókészletet vett ki, papirral együtt, s oda tette a beteg ágya előtt levő kis mozgatható asztalkára.

A fekete professzor kitátotta nagy száját, mit sem törődve azzal, hogy betett fogainál végig meglátszanak az aranykapcsok; lapos, kékes nyelve hegyét fogaihoz nyomkodta és nézte, hogy kitünő pesti kollégája miben állapodik meg.

Ő volt, mint bizonyosan kisebb hatalom arra jelölve, hogy a reczeptet megirja.

Néztek egymásra sokáig, és a magas szőke mintha a taktust is ütné a rendelvényhez. vigyázta a tudomány betükbe szökkenését.

— Kolléga ur — fordult a rendelvényt iró tanár a falusi doktorhoz, fog kegyeskedni, hogy ez a rendelvény a leggyorsabb idő alatt megkészittessék és talán fog kegyeskedni arra nézve, hogy ennek a hatását még mi is észlelhessük.

— Esedezem Nagyságtok előtt, talán nem lesz már rá szükség. A beteg már ezelőtt négy perczczel kiszenvedett.

— Az nem lehet, ugrott fel a rendelvényt iró professzor.

A két professzor megfogta és megrázta a grófot.

— Ah, hogy mondhat ön ilyet? Él!

— Kérem, nem él.

— Élnie kell. Mosust. Hallotta ön, mosust. Szaladjon siessen.

A gróf ur félig nyitott szájjal és megállott szemekkel, melyek néztek, láttak, feküdt élettelenül, kezei lelógtak, álla leesett, lélekzete valahol fenakadt és örökre elakadt.

Most már bejöhettek a gróf urfiak is, bejöhetett a cselédség, a künn várakozó Veresváry ur, a folyóson egybegyült szomszéd birtokosokkal — a két országos nevezetesség pedig átengedhette a tért a mosóasszonyoknak.

MÁSODIK FEJEZET.

Én örömmel áldozom fel magamat.

Lehet valami jóleső érzés abban, ha az egyszerü, nem rokon ember elmondhatja: én szinről szinre láttam a halottat, egészen ott voltam az ágyánál. Megfogtam a kezét. Igen, én a lábát is megfoghattam volna. Milyen sovány lába volt szegény grófnak.

Ilyenkor az erős, egészséges falusi ember, asszony, cseléd önkénytelenül is hálát ad a jó istennek, hogy neki, szegény létére is, jó erős lába van.

A grófnét odább lökték.

Vaczok Jánosné, a kis szücs felesége lökte odább.

Látni akarta a grófot egyszer, egészen.

— Teremtő Atyám — kiáltotta hátra felé a szerencsés asszony azoknak, a kik szintén látni akartak mindent — sohase gondoltam volna, hogy egy nagy ur idáig jusson, hiszen ez egy valóságos —

— Csontváz — egészitette ki a katholikus kántor.

— Hát mire való a jó mód, ha a gróf se tud magán segiteni!

— Igaz. Eresszenek —

S most, Varga Mihályné furta magát oda a halotthoz.

— Megverte az isten! Mennyije volt ennek a nagy urnak, mégis elvette a mi kaszálónkat. Nem megmondtam akkor Szabadosné, hogy: hej hej: fizet ezért valaki. Itt van. Vidd el a kaszálónkat.

Egyet — követem alássan — köpött a paraszt asszony, ki tudná azt, mért — és átadta jó látó helyét másoknak.

Ő megnézte, megmérte jól a gróffiakat, kik csak ugy bőgtek, olyan siránkodva, mint a paraszt gyerekek, mint az övéi, mikor az ura, Varga Mihály, egy őszi vásárkor lebukott a szekérről, s a lovak keresztül gázoltak rajta.

Visszament hozzájok.

— Ne sirjanak kedveseim — simogatta a legkisebb gróf urfit — isten gondoskodik mindenkiről. A mi megtörtént, megtörtént. A jó teremtő az én árváimat se hagyta el. Ne féljenek.

Próbálta őket tiszta szivből vigasztalni, de hogy nem ment — megcsóválgatta őszes fejét — s kiódalgott a tömött szobából.

Mintha együgyü lelke megkönnyebedett volna e nagy csapás után, megbocsátott mindent és szivéből a régóta őrzött gyülölet — mire haza ért, kitördelőzött.

Egyik kis unokájával nyugodtan eddegélte vékony ebédjét.

— No lám, lám! mormogá, hosszan maga elé nézve.

És látta az urát, Varga Mihályt, a mint a kaszáló szélén megjelenik teljes férfi erejében, hogy a munkához lásson, és az eső előtt végezze, a mit végezhet; látta, mikor a hajduk eltaszigálják igaz jószágáról és hiába emeli föl kaszáját halálos vágásra, mert leütik még jó idején; látta a felhők alján, akkor is oly tisztán látta, mint most — —

Halkan leeresztette az asszony karjait és ugy, mintha csöndesen imádkoznék, nézte azt a felséges árnyat, a mire ő azt rebegte: isten!

— Isten, isten, kiabálja a grófné — szivet asitó kiáltással: Jer — — hol vagy, hol vagy?

Igen, bemutatná neki három árváját, de az isten most ott van a szegény paraszt asszony előtt.

— Méltóságos grófné — ránczigálja szeliden a halottól a nevelő ur — meg kell nyugodnunk. A mi isten rendelése, azt senki el nem háríthatja.

Az erős, hatalmas termetü grófné belé ka-

paszkodik a nevelőbe és mintha öcscse volna, vagy édes rokona — enged a szónak és elhagyja gyermekeivel együtt a halottas szobát.

Lassan lassan az udvari cselédek és a hirtelen, rendező bizottsággá alakult falusi birtokosság kitakaritja a termet, hogy megkezdődjék a mosó és öltöztető asszonyok tiszte, addig is, mig a szomszéd városból, majd a fővárosból a temetési vállalkozó embereivel rátegye a grófi halottra kezét.

— Violáné — szólal meg Veresváry ur az ideiglenes bizottság élén — maga hozzá lát a munkához. Kupak János urat is maga öltöztette ugy-e?

— Én tekintetes uram — teszi a nagy trabális asszony csipőire kezeit, de ezen a kezen — ugy tessék engem megnézni, nem maradt semmi azon a szennyen kivül, amit arról az uzsorás — majd azt mondtam — kutyáról, letakaritottam. Pedig volt ám ott pénz, a fejealja alatt — teméntelen; a dereka alatt, teméntelen; a szalmazsákjában, de mennyi. Itt is lesz, mert a méltóságos gróf is nagyon értette, hogy kell meggyüjteni a pénzt.

— No ne locsogjon Violáné, csak a munkához.

És mint egy vándorló legényt, lekapta az izmos asszony a halottas ágyról a grófot. Oda vonszolta az ablak mellé.

— Egy gyékényt ide. Fektessük rá Kuczoráné. Egy dézsa vizet, langyosat, egy rossz lepedőt, lehet

egy kis korpát is Ártányné. Hamar hamar asszonyok, hogy mire itt lesznek az urak, ez a szegény gróf olyan tiszta legyen mint a hóvilág. Menjen a mindenható elé tisztán, mocsoktalanul. Az én kezeim közül másként még senki se ment ki. Hol a kötényem? A lábait én mosom. Tisztábban meg nem mosta, tudom, Magdolna sem a Krisztus urunk szentséges lábait. Szegény gróf, jaj be bütykösek voltak a lábaid. Hova lettél, mivé lettél. Mikor a négy lovas hintóban mentél, de nem gondoltam hogy valaha ekkorkára össze töpörödjél!

— Violáné, hagyja most a locsogást. Nem való az ide.

— Ugy ugy kedves fejem; nem mosta ezt még meg senki ugy, mint Violáné. Ugy kell ezt követem, mint a disznót, tisztára.

S a durva asszony csak ugy csapkodta széles tenyereivel a gróf hideg homlokát, tarkóját.

— Nem kell a szegény embert lenézni. Hej édes istenem, nem mondok semmit a szegény grófról, de nagyon kemény szive volt. Igazán lehuzta volna az ember bőrét. Könnyebb volt a lelkének, ha a napszámból lecsiphetett. Mit ért vele? Most mit visz el belőle?

— Aztán mégis élt halt a szép paraszt lányokért. A kire a szemeit rávetette. — Még csak az utóbbi időben is — Gugyi Örzsi — —

— Kuczoráné — szó se legyen több — toppantott a lábával Veresváry ur.

— Az urak tán — vagy mi, az olyasmit bünnek se veszik — dörmögött az asszony, mi alatt mosta, sikálta, dörzsölte a halottat.

Mire valahogy készen lettek a boldogult gróf megmosásával és felöltöztetésével és ideiglenesen fölhelyezték a hideg ágyra, a lefittyent állát tisztességesen felkötötték és az összetett kezeibe egy virágcsokrot nyomtak; megindult a kastélyhoz a részvét-deputáczió. Mniden egyesület, a mi csak a faluban s a közel környéken volt: elküldte hatos, hetes, huszas bizottságát.

A fukar, kemény szivü grófból egyszerre nagy emberbarát, lelkes hazafi és igen népszerü ember lett.

Mivel protestáns volt — a lelkész ur vezetése alatt megjelentek a presbiterek, jobbadán parasztok, földmivesek, de most ünnepélyes fekete ruhába öltözött gyászoló férfiak, kik a hajukra kent bő zsirral is kimutatták, hogy mennyire érzik a gróf kidöltét. Ugy mentek, oly hallgatagon, ünnepélyesen, mintha urvacsora elé készültek volna.

Az egyszerü ember teljes szivével indul az ilyen komoly müveletre. Jöttek sürü csoportokban a gazdasági egyesület, agarász társulat, olvasó kör, jöttek a katholikus atyafiak egyletei: a Rózsás kert! a Szent szív; a Békesség.

Az esperes ur is hamar hirül vette a gyászesetet és elhozta papjait, annyival is inkább,

mert a gróf főkurátora volt az egyházmegyének — habár öt esztendőben egyszer jelent meg, ha valami nagy emberért kellett gyász isteni tiszteletet tartani, országosan, fényesen, a hova kellett a diszruha, a tollas kalpag, lobogó mente, aranyos kard és drága sarkantyu.

Ilyenkor büszkén emlegette a gróf diadalait, melyeket diszruhájával aratott.

Más dicsőséget a faluban nem is aratott soha.

Most mindenki tisztességet akart tenni a méltóságos grófnak.

A nevelő ur fekete attilába, fekete magyar ruhába öltözve rendkivül meghatott arczczal fogadta a küldöttségeket. Azért e mert érzékeny szivü, jólelkü ember volt; azért e, mert ilyen magasan még soha se érezte magát, nem egyszer a dicsérő beszédeknél sirva fakadt.

— Nagy ember volt ő, egy fényes meteor — fejezte ki magát a helybeli reformatus lelkész, egy fiatal ember, ki csak mostanában került ide.

— Ő bizonynyal — festé magas stylü beszédében, számtalan pap élén az esperes, egy kurta vastag nyaku, ócska palástu, de hatalmas csengő hangu férfiu, ugy az ötven év körül — ő bizonynyal ama látnokok közül való vala, kik hivatva voltak lángelméjüknél fogva a népet vezérelni. És im, most most — kiáltá még erősebb hangon: »Elesett a mi fejünk-

nek koronája. Ő az igazságot megharczolta, pályáját megfutotta — ah ő most ott ül a dicső-ültek seregében. De mi, mint a pázsitra vezetett nyáj, mit csináljunk, kire nézzünk!

Voltak, akik titkon — mert valamit tudtak már — a nevelő urra néztek.

Mily derék oszlopember válhatnék ő belőle de hát csak egy nevelő most még — jegyezték meg magukban némelyek.

— A haza bölcs és jeles fiát siratja ő benne — szavalta az agarász egylet öreg előljárója — neve örökön él és mi hálatelt szivvel gondolunk mindenkor ő reá.

— A humánus, magas müveltségü bőkezü emberbarát nyugszik előttünk — szónokolá a »Rózsás kert« elnöke. Igen, oly ürt hagyott maga után, melynek a betöltésére vaj mikor küld az isteni gondviselés egy másik ily fenkölt szellemet. . .

Robogtak a hintók, jöttek a grófi rokonok, vágtatva, hogy a szegény grófnét megvigasztalják — s igy a számtalan szebbnél szebb beszédek iránt a teljes érdeklődés megfogyatkozott.

Sokan akarták látni a grófokat, bárókat, a gróf és a grófné fényes atyafiságát, azért ott hagyták a halottat és nézték a vendégeket, a fényes kocsikat, hintókat, lovakat, inasokat és megfeledkeztek a haza és emberiség oszlopáról.

Vége lett a nevelő ur nagyszerü szereplésé-

nek is, egy fiatal gróf bezárta a halottas szoba ajtaját, és a bámuló népet odább parancsolta, le az istállók felé, a nagy csür felé.

Más igazitani valók vártak most a rokonokra.

— Lottika, Lotti, kedves hugom, ölelgette a zokogó grófnét ez a rokon is, amaz a rokon is. Gábor nagyon jókor halt meg, nincs miért őt ugy siratnod. Itt vagyunk mi.

— A gyerekeket Bécsbe adjuk nevelő intézetbe.

— Te Lottika Pestre költözöl, most ott van az udvar.

— Neked édes, szórakoznod kell.

— Maradt e végrendelét?

— Természetes, természetes — jegyezték meg többen.

— De hát arra még ráérünk — vetette közbe egy öreges gróf.

— Én ugy hallottam Lottika — állott elé és jegyezgetett irónjával egy kis jegyzőkönyvbe az a fiatal gróf, ki a halottas szobát bezárta és szinte a temetési vállalkozót sem akarta beereszteni, hogy Gábor igen rendezetlenül hagyta a birtokot. Megbocsáss, ha tévedek. Én a legjobb szándékkal kérdem ezeket. Ugyanis mit gondolok? Borok vannak?

— Igen — rebegé a grófné.

— Azokat én fogom eladatni. Reménylem megbizol szakértelmemben. Nagyszerü összeköttetéseim vannak bécsi, prágai, sőt berlini borkereskedőkkel. Tehát ez megállapodás. A borokat pénzzé

tesszük. Ugyan hány akó lehet? Kérlek, kérlek nem kell nekem a nevelő. Én ezt az embert egy kiállhatatlan ficzkónak tartom. Oly szemtelen, hogy a lovaimat más istállóba köttette. Kérlek az én inasomnak — a Zsülnek nem engedte meg, hogy ő hozzon zabot a magtárból. Hát miféle eljárás ez? Első kérésem is az kedves Lotti, hogy nekem teljes megbizást adj arra az időre, mig ügyeidet rendezem. Irásban, tudod édes kicsikém irásban. Te mint nő, most minden anyagi teendőktől elvonod magadat. Itt én Sándor bácsival, Karcsival, nem bánom hát a kasznároddal — de a nevelőt okkve-tett-lenn kizárva — egy kis rendező tanácscsá alakulunk.

— Szivesen — dörmögé Sándor bácsi, ki egy öreg, 60—70 közt járó sovány köhögős ember volt. Minden perczben czukrot evett, és egy kis fésücskével, melynek az ezüst háta tükör volt — fésülgette haját, szakállát, bajuszát. Nagyon helyes. Melegében kell fölvennünk mindent.

— Mig a lopások meg nem történtek — vágott a szóba az a vörös, kövér, magas ember, kit a fiatal gróf Karcsi néven nevezett az imént.

— Alakulunk és felveszünk minden létezhetőt a gazdaságban. Tudd meg, a paraszt borzasztóan lop.

— De még hogyan — hugom. Pontossan.

— A cseléd az embernek halálos ellensége. Igen Lottika.

— Akasztani kellene mind. Azt mondom hugom.

— Itt most minden koldus egylet harácsolni akar. Legjobban kell őrizkedni a papoktól. Közbe vetve megjegyzem: én fogom megszabni a temetés programmját. Jó, Lottika?

— Azt már egy bizottság magára vállalta — nyögte félénken a grófné.

— No hallod — és te ezt megengedted? Majd bele nézünk ebbe is. Ha mi, édes Lotti most itt nem vagyunk, téged tökéletesen kirabolnak. Mi nem fogunk semmi fáradságot kimélni, mi aranyos Lottikám tökéletesen rendezendjük ügyeidet. Én büszkeséggel fogok arra gondolni mindig, hogy neked, és szegény öcséimnek hasznos szolgálatot tehettem. Kérlek, ne sirj — te nem vagy közönséges asszony, te neked többé nem is kell magadat mutatnod a plebs előtt — kezünkbe veszünk mi minden teendőt. Legjobb lenne, ha te, a gyerekekkel most mindjárt elmennél hozzám. Kastélyom rendelkezésedre áll; kitünő szakácsom van, szobaleányaim, kulcsárném, inasaim. Tökéletesen el lesztek látva mindennel. A temetést néhány napra felfüggesztjük, én befutok Pestre, a temetésvállalkozóval magam egyezkedem, és oly nagyszerü rendben fog menni minden dolog, a legkisebbtől a legnagyobbig, hogy te édes — meglehetsz nyugodva. Én örömmel áldozom fel magamat.

HARMADIK FEJEZET.

Szóljon.

A januári hideg havas reggelek néha oly békitő nyugalmas szépek voltak a szilvási park széles, tiszta utain, hogy öröm volt rajtok akárkinek is végig sétálni, de senkinek se nagyobb mértékben, mint Bodon Pál nevelő urnak.

Itt szokott legtovább álldogálni, a hol most néz át a vasrácson az ispánék udvarára. Valakit várt mindig, egy kis árva leányt, kivel egyszerre kerültek föl az alföld egyik nagy falujából a szilvási grófi udvarba.

Mind a kettő szegény szülők gyermeke volt. A Bodon Pál atyja szürszabó lett volna, de a tisztes polgár ezt a mesterséget fölcserélte irodaszolgai állással a német világban, mikor a német hivatalnokok két kézzel kaptak egy-egy magyar emberen. Igy ismerkedett meg Bodon Mihály uram Fekete József ügyvéd urral, kihez iratokat vitt egyszer másszor a városházától.

Fekete ügyvéd ur szivesen nyitott tért a Bodon uram diák fiának, hogy az másolatokkal

egy kis pénzecskét keressen az ügyvédsegédek mellett.

Később az okos, szemes fiu bejutott az ügyvéd családjába a fiuk mellé. Elébb ügyességéért dicséretet, később pénzt, majd kosztot is kapott.

A gyerekek közt a legkisebb leány volt a Liszka. Az is Bodon Pali keze alá került.

Ő nyitotta ki Liszka kisasszony előtt az abéce kapuit.

Még azon évben egy csomó szép vershez is eljuttatta melyek a szép szőke leányka lelkében aranyos világot teremtettek.

De egy vidám József estén a tulságosan ápolt vér oda szökött az ügyvéd ur agyára, s a hatalmas ember, mint egy gyermek, oda borult az asztalra — és többet sohse ébredt föl.

Mekkora ur lett most a nyomor a boldog ügyvéd családnál. Nem hordott oda többet iratokat Bodon Mihály uram, de annál sürübben megfordultak a tágas portán a végrehajtók. Nem telt belé egy rövid év, és nem volt szükség a fiuk és Liszka kisasszony mellett nevelőre. A nyomor beszüntette ezt az állást.

Keserves könyek közt vált el a nyolcz-kilencz esztendős gyermekleányka kedves nevelő bácsijától.

Egyik erre, másik arra, az élet országutján.

A papi és félig meddig (azon kor szokása szerint) jogi tudományokat végzett Bodon Pál egy

őszi napon oda jutott nevelőnének a Szilvássy gróffiuk mellé.

Hogy? Az árva leányka ajánlatából, a ki mint árva leány az ispánné nagynénjéhez került Szilvásra.

Addig beszélt a grófnénak a szép versekről, melyeket egykor a boldog napokban Bodon urtól tanult, addig magasztalta a nevelő bácsit, ki annyi mindent tudott, hogy végre is fogott az önkénytelen dicséret és a szürszabó fia egy napon belépett a szilvási kastélyba.

A három gróf fiucska is hamar megszerette a szerény modoru igénytelen, szorgalmas embert. Szinte rajongtak érette. Maga, a már öreges gróf is napról napra örömestebb látta, hogy akad ember, aki nem követel, aki nem lop; aki alázatosan, hogy szinte észre sem lehet venni, foglalt helyet az asztalnál; a vendégek között; a fürdőn, a sétákon, a templomban; a családi ünnepélyeken; a fiuk játékánál; sokszor mellette is, ha az unta magát a téli zord napok alatt: kártyázva, diák adomákat beszélve, hogy a kastély a vidám kaczagásból sohase tudott kifogyni.

A grófné teljes bizalmával tisztelte meg, órákon át elbeszélgetett vele a nevelésről, a gazdaságról, a hiu rokonságról, kiket oly könnyü megsérteni, de lehetetlen többé egészen kiengesztelni. Arról is beszélt vele, — hogy hogy nem, csak ugy tréfásan, a hogy a jó asszonyok szoktak, hogy szeret-e már valakit.

— Nem.

Ilyenkor a grófné édesen nevetett, mert ő már az ispánék keritésénél vett észre valamit egyszer egyszer.

Milyen boldog a nő, mikor ilyet észre vesz.

Mit lát; mi emeli lelkét; mi ad gyönyört szivének?

Volt egy egy nap, egy csöndes este, mikor magában ült kastélya ablakában, és behallatszott hozzá a gyermekek szobájából a nevelő csöndes lágy fuvolázása, hogy el-elábrándozott a sivár multon és a ködös jövőn.

Ő is, mint annyi pályatársa a főrangu világban, olyanhoz ment, a kihez szivének egyetlen idegszála se vonta.

De elment, mert már az idő el is szaladt fölötte és nem is volt szép. A természet semmivel sem áldotta meg nyugodt jó kedvén és egészségén kivül.

Némelyek azt mondták, Kenderessy Lotti milyen szép termetü. De kár, hogy himlőhelyes, piros orru, mint az apja volt, a vén Kenderessy Muki. De a fogai szépek, mint a hó, kis fehér keze van, csak egy csöpp lába, és olyan nyaka mint a hattyunak.

Ez is valami. Hogyne. A semminél sokkal több.

De egy nem szép nőnél mindezek nem tün-

nek föl, ha meg vannak, se keresik, ha nincsenek, se bánják.

Csak a szépé a világ.

Az rossz is lehet, jó is maradhat: neki illik.

Egyet nem tudott a grófné elutasitani magától, hogy Bodon Pál ur egy derék jóságos becsületes ember, s hogy ezért neki ez az ember mód nélkül tetszik.

Oh ha neki ilyen férjet adott volna a jó isten. A legboldogabb asszony ő lett volna. Nem kellett volna annak grófnak, bárónak lenni, még ha szegény lett volna, se lett volna baj. Az a birtok, az a nehány szép jószág az alföldön, Hontban, Hevesben elég lett volna nekik könnyen.

Aztán Bodon ur mily kitünő jó gazda, hogy ért az mindenhez, lóhoz, jármas jószághoz, juhhoz, de még a baromfiak nevelésében is mester.

Oh nem volt mester sem egyikben sem másikban, csak a grófné szerető szeme látta azt igy. Bodon ur csak érdeklődött minden iránt, mert szerette a munkát és jól esett szivének ha igyekvését, szorgalmát, hüségét észreveszik.

Az, a kiért mindent elkövetett: ott lakott a szomszédban az ispán uréknál. Az ispán Szarvas Károly ur, öreg ember volt már, felesége is jóval tul az ötvenen s az árva leányon kivül nem volt senkijök.

A faluban mindenki tudta, hogy Fekete

Liszka kisasszony meg a nevelő ur igen jó szemmel nézik egymást.

Hanem ezen ki ütődött volna meg?

Ki?

A grófné.

De csak annyiban, hogy az a kaczér leány a jó embernek meg ne zavarja a fejét.

Egy jó anya, a ki a fiai nevelőjét félti — nem megy itt még tul a határon.

Haladtak az évek, s ez az érdeklődés a grófnőben mind mélyebb és mélyebb gyökeret vert. Izgatottsággá, idegességgé, féltékenységgé fejlődött. Ha az ifjakat együtt találta: ez a napja el volt veszve; ha a nevelő egy szót talált elejteni az árvaleányról, az apró vádak egész özöne állott elő a grófné zaklatott szivéből a leány iránt.

Titkon csinos jó parthiekat szerzett Fekete Liszkának, de ez a férjhez menetelről hallani sem akart.

Igy lassanként a faluban és az egész vidéken elterjedt az a nézet, hogy Liszka kisasszony egy nagyravágyó, szeszélyes kaczér leány. Ám mind ez nem tudta megakadályozni, hogy a nevelő és az árvaleány közötti viszony meglazuljon.

Az ifjak csak arra vártak, hogy a kikötött szerződési év lejárjon és Bodon ur a gyüjtögetett pénzecskén egy kis birtokot vásárol.

Most a gróf halálával válpontra jutottak.

A rokonok törekedtek kezökbe venni a csa-

lád sorsának vezetését. Ezt a nehéz tisztet Welden Emil gróf kötötte le magának. Ugy bizalmasan már közölte is a nevelővel, hogy szerződését okvetlen fel kell bontani. Igy követeli ezt a helyzet. A gróffiak talán Berlinbe mennek s a grófné is vagy Pestre, vagy Bécsbe teszi át lakását.

— Csak egy szót akarok mondani Liszka kisasszony — hangzott át a keritésen a nevelő ur mély férfias hangja.

Liszka kisasszony már, mintha ő is a gyászolók közé tartoznék, talpig feketébe volt öltözve. Telt üde arczán kedves pirosság ömlött el, fekete szemeiből a részvét sugárzott, mig piros kis ajkait a mosoly tette bájossá.

— Talán én se sokáig maradok itt.

A leány megrezzent és kezét a keritésre tette.

— Elmegy?

— Ugy látom.

— És ki akarja ezt?

— Nem én.

Mélyen, hosszan nézett az ifju szemébe, hogy a távozás okát kivegye, kitalálja.

Nem sokáig kellett keresnie az okot.

— Welden gróf felbontotta a szerződésemet.

— És a grófné ebbe beleegyezik?

— Neki most aligha lesz akarata.

— Hová megy Bodon ur?

— Ez valakitől függ. Megmondjam?

S a nevelő gyöngén megfogta a leány kezét.

— Itt hagy?

— Én halálomig itt tudnék maradni.

— Akkor mért megy?

— Liszka kisasszony, kegyed tudja, hogy én legboldogabb óráimat itt töltöttem az ispánuréknál.

— És most ezekre a jó emberekre nem gondol többet.

— Örökké. Lemegyek az öregeimhez.

— Akkor Bodon ur, nézze meg az én szüleim sirját is.

— Más mondani valója nincs?

— Keresse föl a testvéreimet, és mondja meg nekik...

A szép leány ajkai reszkettek, szeméből néhány könycsepp gördült alá.

— Elereszti a kezemet?

— A grófnét látom a fenyves felől jönni.

Bodon ur hirtelen megfordult, s egy mellék uton ki akarta kerülni a grófnét.

— Nevelő ur.

— Parancsol a méltóságos grófné?

Lesütött szemmel, szótalanul haladtak egymás mellett.

— Mivel bántottam én meg magát Bodon?

— Oh semmivel méltóságos grófné.

— Welden gróf azt mondta, hogy maga fel akarja bontani a szerződését. Most teszi ezt, mikor

a férjem még a ravatalon? Nincs emberi szive a gyermekeim iránt? Bántja az önt, hogy én magát szeretem? Hogy én magában feltétlenül megbizom? Bodon ur, tudja ön azt, hogy én mily szerencsétlen asszony vagyok? Több vonzalmat tettem föl önben. Csalódtam.

— Soha se gondoltam e perczig, hogy okot adtam volna a méltóságos grófnénak arra, hogy bennem ne bizzék. Kötelességemet mindig pontosan teljesitettem.

— Sohasem tettem ön ellen kifogást. Épen azért — —

A grófné lassan, észrevétlenül, a nevelő karjába öltötte a karját.

Az ifju ember zavartan nézett maga elé.

— Semmitől se tartson. Én — én vagyok, engem rokonaim nem kormányoznak. Szavaimért, érzéseimért a felelős én vagyok.

Soha a hüséget meg nem szegtem, bár férjemhez, tett eskümön kivül semmi se kötött. Hova akar ön innen menni?

— Meglátogatom szüleimet.

— Ne menjen még.

— A mint parancsolja méltóságod

— Mit beszélt Liszkával? Liszka sirt. Legyen hozzám őszinte. Szereti? Mondta ezt neki?

— Még soha.

— Lehetetlen. Hisz annyit időzött ön vele. Lássa, Welden gróf csak tegnap jött és már talált

arra időt, hogy nekem vallomást tegyen. Felajánlotta kezét. Mit szól erre Bodon ur? Sérti, hogy ekkora bizalommal vagyok ön iránt? Én férjem halálára rég elkészültem, de arra, hogy maga itt hagyjon — nem nem — soha. Itéljen el. Bár a gróf ravatala előtt mondom e szavakat — én önt Bodon ur évek óta szeretem. Szeretem egyenes nyilt modorát, szeretem feddhetlen becsületességét; mert fiaim imádják önt — én magában mindig gyámolukat láttam. Le akarja most magáról e terhet vetni? Szóljon.

— Nem méltóságos grófné.

— Magamra akar ön most hagyni ezekkel a rablókkal? Nekem senki se kell — egy emberen kivül, és jól tudja fiam, hogy az ön.

A grófok akkorra oda értek — és gunyos mosolygással hajtogatták magukat a hidegen tekintő nevelő előtt.

NEGYEDIK FEJEZET.

Welden gróf gyámsága.

Pestnek, az ötvenes évek öreg, kopott Pestjének egy legelőkelőbb vendéglője előtt mély hajlongásokkal ugrik ki a német öltözetü bundás prémes, arany sapkás kapus, hogy egy bérkocsi öbléből valami érkező nagyurat, vagy hölgyet kiemeljen.

Ezuttal a kiemelendő férfi volt, csinos pofaszakállas, nagy arisztokratikus orru, veres kékes állu, elegánsan öltözött fiatal ember, a harminczon talán pár évvel túl.

Ugy ugrott le, oly könnyedén, mint egy gummi labda, vagy egy igen szerencsésen nyugalmazott katonatiszt.

— Méltóságod mit parancsol? Kit várjak? Kit utasitsak?

A szobapinczér is oda lejtett akkorra, és vizsga szemeivel tetőtől talpig fölmérte a kizsákmánylandó áldozatot.

— A legjobb szobáink vannak fentartva gróf ur. Első emelet, második emelet, utczára, udvarra — Dunára.

— Adjon egy két szobás jó lakást, csak udvarra, mert csendet akarok

Ez egy kissé lejebb szállitotta a tekintélyt.

De mégis kiszaglászta a szemfüles német pinczér, hogy adhat a csinosabb fajtákból.

— Első emelet udvarra?

— Jó.

— A második udvarra?

— Nem bánom.

— A gróf Esterházy-félét?

— Nagyon jó.

— A meleg istállók felett, hogy a lovak közel legyenek?

— Helyes.

A pinczér elámult, és perczről perczre kisebb számlát csinált.

Végre egy olcsószerü lakosztály ajtaját nagy nehezen felnyitotta.

— Mit akar? Itt ezen a piszkos helyen? Én gróf Welden Emil vagyok uhlános kapitány.

— Ah ezer bocsánat, csókolom kezeit Excellenciád — most már tudom első emelet, utczára — a Dunára 16. 17. 18.

— Egy elég.

— 16? Nem nem 18.

— Jó lesz.

— Mégis a 17-et nyitom ki. Két igen szép egymásba nyiló, selyem butorzattal.

Végre felnyilt a nagy ajtó és egy gyönyörü lakás kinálkozott a vendég szemeinek.

— Épen most távozott el tőlünk herczeg Stahrenberg Jakab.

— Az barátom és tiszttársam. Fogja ezt a borravalót előre is, és figyelje meg hogy két ur fog utánam tudakozódni. Egy vastag veres ember boroltvált arczczal. Érti? Egy kis fekete alacsony ember kétfelé hasitott orral. Érti? Azokat bevezeti hozzám azonnal.

— Ah excczellencziád, azok már délelőtt tudakozódtak.

— Természetes, lemaradtam, azért késtem.

— Azok itt lesznek alant a kávéházban.

— Nézze meg. Welden Emil vagyok, gróf Welden Emil, uhlánus kapitány. Érti? Hozza őket hozzám rögtön.

Alig szaladt le a pinczér, s alig öltözött át ugy ahogy a kapitány ur, a jelzett két egyén már kopogtatott.

— Tessék. Ah! Herr von Fábisch, Herr Roth nagyon szép, hogy önök oly pontosak sziveskedtek lenni. Gyujtsanak rá. Ha tetszik valami frisitő — nem bánom én sem, pinczér, pinczér — — hallja csak barátom, két három üveg finom somlait hozasson fel, s nekem egy kis sonkát — vagy hozzon nekem theát. Rettenetes hidegben utaztam.

Pattogott a gyufa, csettegett a kés, s a szivarok füstölni kezdtek.

A kemenczében is vigan lobogott a szén.

— Uraim talán most már bezárhatnók az ajtókat — szólt a gróf egy kis frissitő elköltése után. Nagyon nagyon érdekes tárgyalandóink lesznek.

A két üzletember összenézett és szó nélkül is megkezdte a tárgyalást.

— Én uraim temetésről jövök, azaz csak koporsó mellől, mert még holnap reggel vissza kell utaznom Szilvásra, hol egy igen közeli rokonom, bátyám temetése fog lenni. Három árva maradt. Gyermekek. Azoknak én vagyok a gyámjok. Tovább megyek. Oly viszony volt köztem és az özvegy között — rengeteg vagyonu özvegy, — hogy én magamat már most is, ma is, quasi férjének tekinthetem. Én vagyok megbizva a temetéssel. Igen. Én rendezem a fiuk neveltetését. Igen. Az összes birtokok kezeimen fognak átmenni. Igen. És az özvegynek — aki egy félig tehetetlen nő — összes ügyeit én vagyok hivatva lebonyolitani. Értenek önök?

A kereskedő urak kellő módon hajtogatták fejöket, és törekedtek el nem árulni, hogy az elbeszélés mily mérvben hat reájuk.

— Nagy mennyiségü boraink vannak. Mondhatnám boraim, de én szeretek bizonyos határokat megtartani. A discretiót mint mágnás és katonatiszt kettősen tisztelni tartozom.

Egyik kereskedő erre is meghajtotta magát.

Mért ne tette volna.

A hazug, csalárd ember semmit se szeret ugy mintha szerénynek, igaznak, szükszavunak tartják.

Gróf Welden Emil ur oly hangnyomattal beszélt, mely a tiszta becsületes ember hangnyomata kivánt lenni. Ez a hangnyomat egészen elütő a hazug és gaz hangnyomattól.

Az uhlános kapitány ur most mindenek előtt azt gondolta, hogy jó lesz kivenni a jegyzőkönyvecskéje irónját, s azzal a két tusakodó kereskedő előtt a levegőben mentül több figurát rajzolni, keresztül kasul.

Miután ezt a nagy munkát megtette, a derekas munkához látott.

— A birtok uraim, a mint én ismerem, pedig jobban senki sem ösmeri mint én, mert én ösmerem a legutolsó sarkát is — tehát az egész szilvási, köncsei, ferenczi, nagyági, kisági, felső és alsó dobi, kis és nagy lővészi birtok kitesz — ki-i-te-esz három bis öt millió értéket a legcsekélyebb számitással, ennek egy évi jövedelme a legközönségesebb perczentet véve csak — épen a legközönsége — seb — bett: lesz ugy 250,000 bis 400,000 forint. Egy kis krajczárt sem engedek ebből.

Az erdőség — az óriási. A szántóföld a legkitünőbb minőségü: a kaszáló mintaszerü; a legelő rengeteg kiterjedésü, enormis. Az egy aranybánya. Mondhatom uraim, hogy az egy aranybánya.

Itt megállt. Megint elővette az irónt, és rajzolt.

Rajzolta ezeknek az óriási birtokoknak a fekvését.

— Nem szóltam a regálékról, a korcsmáltatásokról. Csak ezek kiadnak — — természetes, természetes.

Most papirost vett, arra irt.

A kereskedők is tettek egy kis számitást a saját kulcsok szerint.

Természetes, hogy a gróf kulcsa és a kereskedők kulcsa között volt egy kis különbség.

De azzal még kétségtelenül lehetett élni. Mutatta ezt a veres és fekete üzletes széles mosolya.

Milyen mosoly az, mikor egy kereskedő tökéletesen megfogta már a nyul fülét. Ott a számimitás már a legtökéletesebb alapokra feküdt.

De ezt el kell tagadni, rettenetesen el kell tagadni.

És a bolondul örvendező ember ezt csak a legnagyobb kinnal képes eltagadni, de képes.

Igazán képes.

— Nos uraim, hát az én időm igen ki van mérve. Hajlandók e önök bele menni a vásárba?

— Ha Róth...

— Herr von Fábisch.

— Én leirhatom önöknek az egyes birtokokat A-tól Z-ig. Itt van a markomban.

Az a birtok, a miről ő szólott, a nemes gróf, igazában ott volt a markában.

— Merem hinni, hogy egy hajszálat se hibázom.

— Hát mit óhajtana a méltóságos gróf mi tőlünk?

— Mit Herr von Fábisch? azt hogy önök adnak nekem de még ma 60,000 forintot.

A két kereskedő hátra esett nevettében.

Róth ur kérdezte, igen nyersen.

— Hát kinek és minek gondol minket a gróf ur?

Ez sértő hang volt.

Csak az beszélhet igy, a kinek van pénze. és a kitől biztos hiszemben kérnek pénzt.

— Uraim, én ezer kereskedőt is kaphatok.

Magyarországon most temérdek az eladó birtok.

— De milyen?

— A legjobb.

— Hol?

— Mindenütt.

— Jó, vegyük a dolgot elejtettnek.

Welden gróf fölkelt, kinyitotta az ablakot, hogy addig a két kereskedő értekezhessék egymással.

Azoknak, mint a motólla, járt is az ujja:

Öt, tiz, husz, huszonöt . . .

Lassan, vontatott izgatottsággal a gróf ur megfordult.

— Örvendtem, hogy . . .

— Gróf ur — kezdé Róth.

— Méltóság — folytatá Herr von Fábisch — mi becsületes emberek vagyunk.

— Igaz. Nem kétlem.

— Mi az üzletbe bele megyünk.

— A mint tetszik.

— De előbb a méltóságos grófnét meg kell hallgatnunk.

— A mint tetszik. Csak hogy nekem mindenek fölött és előtt ma 30,000 forintot ki kell fizetnem. A többivel várhatok.

— Lehetetlen addig —

— Kérem, kiáltott a gróf — semmi erőltetés. Én mint gyám vagyok itt. Az én érdekem itt szóba nem kerül.

— Tudjuk.

— Itt az öcséim és a grófné állanak most én előttem.

— Előttünk is. Azért akarnánk a grófnéval — —

— Azzal most nem lehet. A temetés előtt semmi esetre sem. A grófné igen pedans. Rettenetes pontossággal betartja a gyászt. Én, mint gyám — ebben háborgatni semmiképp se tehetem. Én nem veszem rosz néven, ha önök visszalépnek.

— Azt nem akarjuk méltóság.

— Nekem kitünő agenseim vannak.

— A mit megtehetünk, mi is megtesszük.

— Tudom meddig mehetek, azon tul egy vonalnyit se.

— Egy napot kérünk a gróftól.

— Kérem, akármennyit, csak hogy az üzletet ma megkötöm.

Nekem — no hát nem bánom — nekem ma husz ezer forint okvetlen kell.

— Gróf ur —

— De egy óra alatt.

— Méltóság — mi családos . . .

— Soha senkit meg nem csaltam.

— Legyen ma két ezer forint —

— Ily sértést, ily szemtelenséget — kikérek. Végeztünk.

Roth ur állott elő.

— Herr von Fabisch régi ember — én teszek ajánlatot. Ad a gróf egy irást —

— Szivesen. Huszezer forintról.

— Nem. Annyiról most szó sem lehet. Legyen ötezer.

És mi az irást egy ismeretes ügyvédnél megiratjuk.

— Kiállithatjuk. De tizezernél még egy fél krajczárral sem alább. Azután, ha a temetés megtörtént, lejönnek önök Szilvásra, ügyvédet hoznak és én a lehető legtisztességesebb — —

— Nem ugy gróf ur. Elmegyünk Dr. Weisz

Miksa ügyvédhez. Az a legbecsületesebb ember Pesten. Ott a kötvényt ötezerről — hát hat hat. Jó. A grófnak legyen igaza.

— Én mint az öcséim gyámja, az özvegy védője, a becsület őre, kijelentem hogy — —

Veszekedtek, czivakodtak, kiabáltak — mig végre kocsiba ültek és Dr. Weisz Miksa ur nagyszerü irodájában, mely egy fél vak emberből és egy kopasz fiatal emberből állott — bemutatkoztak.

— A vőm, gróf ur.

— Gratulálok kegyednek doktor ur. Mondhatom: ilyen apóst nem láttam még. Valóban résen kell lennem, hogy, mint gyám, ki magamat ez ügyben tökéletesen feláldoztam — ily fogós üzletemberekkel szemben a talajt lábaim alól el ne veszitsem.

Bejött a fiatal ügyvédné is, egy rőt veres fiatal sovány nő, ki elfoglalta a grófot.

Addig a kötvény rettenetes körülirt feltételek alatt megkészült — négy ezer forintról . . .

— Hogyan? szökött fel a gróf kidühödve — miféle bank az.

— Kérem gróf ur, az egy Kölcsön és hitel szövetkezet.

— Mire való?

— Tetszik tiz részvényt venni.

— Én?

— Igen.

— A legjobb részvények.

— A világ minden részéből özönlenek hozzánk a kölcsönzők, még Amerikából is.

— De a legelőkelőbb hölgyek.

— Nekem semmiféle részvény nem kell.

Addig fejtegette a hires doktor ur e részvények nagyszerü keresett voltát, s Herr von Fábisch addig ropogtatta a százasokat, talán ezreseket is, — hogy a gróf, miután katonás káromkodással kifejezte, hogy ő rettenetesen feláldozta magát öcscseiért és az özvegyért, és hogy neki ilyen bankról soha fogalma se volt, és ő ezeket a részvényeket felajánlja valamely jótékony czélra, talán a szinházra, vagy irók segély-egyletére vagy árvákra, — tehát hogy a maradék pénzt tárczájába tette.

— No kedves öcséim, kiáltá, — ezt se teszem meg többet, senkiért a világon.

Dr. Weisz Miksa ur két kis gyermekét is bemutatta: a kis Dolfit, s a kis Olgát, és anyósát is, és segédjét is, ki sógora volt, egy szerencsétlen bukott kávést — s azután azt a kegyet kérte magának, hogy a fiakkerjén nehány kis utat megtehessen, és este a feleségét és az anyósát az operába elvihesse.

— Nagyszerü a korcsolyázás a Profétában.

— Talán a gróf is eljöhetne velünk papa — kérdé nyájaskodással a veres sovány doktorné — a páholyában — ugy-e gróf ur? . . .

ÖTÖDIK FEJEZET.

Bodon ur mit szólt?

Senki sem tud bennünket oly mélyen megvetni, mint a ki fél tőlünk. Az ilyet kiengesztelni képtelenség. Mintha a legfinomabb nagyitó üveg volna az ilyen bőszült ellen szemein, csodálatos módra meglát rajtunk minden hibát. Legrejtettebb bűneink föltárulnak előtte és ő e bünöket ezer nyelven szólaltatja meg.

Gróf Welden Emil ur, mint a kit megloptak, rettenetesen megraboltak, lázas ingerültséggel tört a nevelőre, ott mindjárt a mint a grófok a grófnéval magukra maradtak.

— Kedves Lotti magát én nekem felkell világositanom. Engedjen meg, de engemet még előérzetem soha sem csalt meg. Adataim vannak, melyekre én a legbiztosabban épitek. Itt magát édes Lotti egy összeesküvő banda veszi körül.

— Erről nem volt tudomásom.

— Mi itt Sándor bátyámmal és Károlylyal folyvást erről beszéltünk. Elhatároztuk, hogy mi

tégedet megboszulunk, illetve megszabaditunk. Teljesen uj személyzetre lesz szükség. Legalább is Szilváson.

— És ki ellen irányul legfőbb gyanutok, bátyáim? — kérdé a grófné nyugodt csöndes hangon.

— Én már kikérdeztem a kulcsárnét. Az egy vén, ravasz ördög. Engedj meg kedves Lotti, azt rövid uton eltávolitjuk. Enormis lopásokra jöttem. Végtelenül érdekes szálak jutottak a kezeimbe. Hagyjuk el most a halottat. Gábor jól nyugszik, én még ma Pestre megyek. Embereim már utban vannak, a temetést kitünő pompával fogom rendezni. Reménylem édes Lotti, hogy a szertartáson nem leendesz itt. Nem szabad itt lenned.

— Ha remélhetem, — suttogá Solyom Károly gróf — hogy csekélységemet is méghallgatod édes hugom, és igénytelen tanácsomból valamit elfogadsz, ugy én azt vélelmezném, hogy amint Emil nagyon helyesen érintette — a fiukkal te még ma Bordásra mégysz Emil kastélyába.

— A temetés után együvé jövünk — szólt közbe Kerecsendy Sándor gróf — addig érjék a gondolat, és tenni fogjuk egyhangu megállapodással ami legjobb. Ah mily óriási főfájásom van. Nem is képzelitek, hogy engemet mennyire megrázott szegény Gábor halála. Igaz, az orvosok még mindig itt vannak. Ők ajánlják hogy a test bebalzsamoztassék. Én nem tudom, jól tettem-e, pár szót ejtettem el előttük, hogy az nem lenne szükséges.

— Ah — intett kezével a másik két gróf — minek. Az egész balzsamozás felesleges pénzfecsérlés.

— Egyáltalán — dadogta Sólyom gróf, kerülnünk kell mindent, a mi idegeidre rossz hatással lehet. Igénytelen vélelmem, hogy a két orvos kapja meg honoráriumát — és távozzék.

— Helyes! Távozzék. Mivel összeköttetéseik igen magasra nyulnak, bár én kis krajczárra sem érdemesitem őket, kapjon mindegyik száz — száz aranyat — és menjenek az ördögbe — jelenté ki nézetét Kerecsendy gróf. Én irtózom az orvosoktól. Irr — tózom! Kétségkivül ők ölték meg szegény Gábort. Még legtöbbre tartom azt a paraszt doktort, az legalább nem árulja azt a bölcseséget, a mi nincs.

Meglehet, abból az ötletből, hogy a grófnét mély gyászában felviditják — a grófok igen jót nevettek, és ennek a szerencsés vidámabb hangulatnak örve alatt napi kérdésekre vitték át a beszélgetést.

Hogy legyen a temetés?

Mi történjék a borokkal?

A parentáló szónokok számát le kell apasztani.

— Az én tyukszemem — kiáltá Emil gróf — nem állja ezt a hideget.

— Veresváry nagy tort akar. Hogy ezt meg kell tenni a népért.

— Némi alapitványokat kell tenni. Igen.

— Ez szokás. Bolond szokás.

— De az illem.

— Jó, valamit kell dobni a tanitóknak.

— Mit? Ennek a korhely, rongyos népnek? Semmit.

— Egy bibliát a templomnak. Elég.

— Azt a két arany pejt — láttad Sándor? Nagyszerü két állat.

A grófné nem volt már jelen e beszélgetéseken — tehát a társalgás megkapta a könnyü elegáns hangot.

Mivel a két pesti orvos tanár még nem ment el, felkeresték őket a grófok.

A grófok a legmélyebb hódolattal vették körül a notabilitásokat, és semmiről sem akartak többé tudni, mint a két nagyság országos hirnevéről.

— Az emberiség történelmében — mokogá, tagolva és selypitve Sólyom gróf, mi alatt orosz lak czipője hegyét nézte folyvást — nem ösmerek magasztosabb hivatást, mint egy orvosét.

A magas szőke tanár mosolyogva hajlott meg.

— Előttem csak egy tudomány létezik — folytatá Sólyom gróf, az orvosi tudomány. Az egy isteni tudomány.

— Ugy van — erősiték a grófok.

— Talán nem mondok sokat — egy orvos — az az — egy isten.

— Azt én mondhatom legtöbb joggal — erősité Welden gróf.

— Két gyermekemet támasztották fel az orvosok — jegyzé meg Kerecsendy gróf. Isten és orvos, az előttem régtől fogva egy jelentésü.

— Bizodalmam odáig megy az orvosok iránt — hangzott a Welden gróf emelkedett hangja, — hogy én az orvosom nélkül ebédelni sem tudok.

Mind a két tanár orvos megegyezett abban, hogy a grófok igen kegyesek és hogy ez a nézet, az orvosi tudomány iránt csak a legműveltebb és legmagasabb osztályokban otthonos.

E kettős irányu csodálat tartott mind addig, mig a két notabilitás a száz-száz arany csekély tiszteletdijjal meg nem indult s mig a grófok e földi istenektől — fényes grófi batárjaikon — meg nem szabadultak.

Most a nevelő ur következett.

Bodon ur ott emelgette kalapját a távozó nagyságok előtt a cselédlak körül, mert vele született szerénysége még nem adta meg lelkének azt a bátorságot, melyet a nevelés, a születés, a rang — és a szerencse meg szokott adni az embereknek.

Az alatt a kevés idő alatt, mely a grófné vallomásszerü nyilatkozata és a leirt jelenet között lefolyt: az ép egészséges, ruganyos járásu ifju ember tiz évvel vénült.

Piros telt ajkai megfakultak, barna piros

arcza megfehéredett, apró fekete szemei elvesztették élénk ragyogásukat.

Nem mert senkire nézni, a felé jövő béres asszonyok elől is kitért.

Oh mennyiért nem adta volna most, ha otthon van a kedves szülőföldön, a nagy magyar alföldi város szegényes hajlékában. Ha elmondhatja: édes anyám!

— No kedves fiam, hát baj van? Beszélj. De megsápadtál szivem. Te te, istenem, talán meg is őszültél, Mi ért? a nagy istenemre? Te beteg vagy. (Mintha hallaná e szavakat.)

— Az vagyok anyám, meg ne mondd apámnak, hogy én egy rosz ember lettem. Alább való annál, aki ott a hivatal udvarán a havat hányja — feleli lelkében.

— Mi a bajod fiam, Palim? Neked még a kezed, meg a lábad is reszket — hallja tovább anyja szavait.

— Nem tudom én, mit csináljak! Édes anyám — hadd sirom ki előbb magamat.

A jó anya, a kinek a szeme fénye, a dicsősége, a menybeli üdvössége: ilyenkor elsőben is arra gondol, hogy ez a gyerek rettenetes roszba ártotta magát. Teremtő Atyám! nem csuszott-e el a kezén valami. Jézusom ha lopott volna! Nem, nem, óh jaj nem ugy neveltem én. Azért ha az én uram csak egy szegény hivatalszolga, én meg urakra

diákokra mosok, nem neveltem én ugy, hogy szégyent hozzon ősz fejemre.

Pali, a nagy istenre? mi történt?

Aki lopott — ha nyögve, ha megtörve, be meri vallani, hogy szülém loptam. Isten elvette az eszemet.

Aki sikkasztott, egy szomoru órán elémesztette a más keresményét, valamely szerencsétlennek véres verejtéke gyümölcsét — ki meri zokogni az anyja előtt: megtévedtem.

Bár az egész világ megvessen, csak édes anyám te ne fordulj el tőlem egészen.

Aki egy átkos órán embert ölt, mielőtt elbujdosnék a borzasztó itélet elől: előbb összeesve, összerogyva meggyónja, kiimádkozza irtóztató cselekedetét az édes anyja előtt.

És ez a szegény ember hogy nem szól, csak néz.

Mit néz?

Látják azt az emberek?

Igen Bodon Pál, ha most elmehetnél oda a János utczába, a hol a ti kis rongyos házatokkal valamikor rég-rég — szemben laktak a Fekete József ügyvéd urék, a kik tégedet, a rongyos szegény fiut egykor szeretettel befogadtak, uri asztaluk mellé ültettek, a legdrágább kincsöket a kis leányukat a szép aranyos Liszkát te reád bizták, hogy te tanitsd, te vezetgesd, te töltsd meg az ártatlan gyermek szivét szép mesékkel, édes gyönyörüséges versekkel, — ha te most ott a fakilincses

kis kapun benyithatnál és bevallhatnád édes anyád előtt, édes apád előtt, hogy: háládatlan lettem, és azokat a szerencsétlen embereket megcsaltam; a leányukat, az árvájukat négy esztendő óta hitegettem: és most a fehér kenyérért, a grófi asztalért, a fényes életért elhagytam: talán talán megtalálnád azt az utat, a melyikre lépj.

Aztán, mondd: melyik lenne az az ut?

Melyik?

A szegény ember melyiken tud emelkedni?

Oh a mai világban kevés van olyan meggondolatlan ember, a ki azt mondja és aztán meg is tegye, hogy én szeretem ezt a leányt, szeretem szivemből, lelkemből, szeretem mint az istenemet; hozza minden kincsét a tiszta jó szivében — nekem nem kell a vagyona, a pénze, ezüstje, aranya, nekem csak az ő személye kell egyedül.

Hanem ott ragadja meg a szerencsét, a hol éri.

Szerencse nélkül nagy ember, irigyelt ember még senki se lett.

Hozza csak el az isten azt az órát, mikor elmondhatom: ez a föld, ez a mező, ez a rét, a meddig a szemem ellát, mind az enyém; azok a szép erdők, hegyek, mind az enyéim; az a folyó az én birtokomat áztatja, azok az aratók az én gabonámat aratják; azok a szüretelők az én hordóimat töltik; azok a templomok azokban a fal-

vakban nekem harangoznak, azok a mesterek nekem énekelnek, a papjaik nekem prédikálnak.

Meghajlik akkor én előttem minden térd.

És Bodon Pál ur ezeket a felséges birtokokat látta mind, amint kinálva kinálták magukat. Csakhogy oda nem kiáltották elébe, emberi hangon: Méltóságos urunk!

Egy szegény szabónak egy kis hivatal szolgának a fia: Méltóságos ur, a grófné ura!

Óh teremtőm, mely tisztességes ifju ember szeme világa nem káprázznék ilyenkor?

Bodon Pál ur levett kalappal ballagott a kastély felé.

Hiszen a ki az istennel beszél, levett kalappal beszél.

O most ugy érezte, hogy egyenesen az istennel beszélt, érthető világos beszédben.

Igy beszélgetett tovább a jó nevelő ur:

— A grófnét meg nem sérthetem —

(Nem nem Bodon Pál ur.)

A grófokat, az én kedves tanitványaimat, el nem hagyhatom.

(Nem, nem, Bodon Pál ur.)

— Ebben a millió bajban egy igaz tanácsosra . . .

(Ugy ugy Bodon ur, egy igaz tanácsosra most van a legnagyobb szükség.)

Bodon Pál ur — mintha csak ugy véletlenül esnék — elkerülte az ispánék lakását.

Sietnie kellett.

Minden teher az ő vállain feküdt.

Oly büszke, oly méltóságteljes léptekkel haladt, oly fenkölt homlokkal e roppant teher alatt.

Senki se higyje, hogy a teher sokszor nem édes: nagyon édes.

Egy hang csendült meg a Bodon ur füleiben.

— Szóljon. (Az a hang ott a park havas utjain.)

Nos, hát szólt-e? Mit szólt Bodon Pál ur? Mit szól a becsületes, hü sziv az ilyen szóra?

HATODIK FEJEZET.

A temetés.

Egy nagy veres bajuszu, telt, tömött arczu hosszu német kabátos kocsis, a magas bak sötétkék párnájáról átnyujtja öve mellől kostökjét a szomszéd hintón üldögélő magyar ruhás csinos fiatal hajdunak.

— Nem látott ez ám trafikot. Látsz-e innen pajtás jól? Én már annyi temetést láttam. Nekem nem kell, ha még olyan czifra is.

— De ez nem nagyon czifra Gyuri bátyám — válaszol át a fiatal ember. Alig látok, lát-é kend bátyám papot. Mi lehet ennek az oka?

— Fösvénység, gyerekem, fösvénység. Csak egy szegény ember vagyok, de hogy a mult őszön két leánykám feküdt egyszerre a koporsóban, a pápista pap is ott volt az enyém mellett, hogy az asszony a más részről való.

— Egy, a cseresznyés esperes, azt látom a kopasz fejével, a koporsó előtt, de most a szilvási beszél. Én itt többet nem látok.

— Hadd el. Egy huron pendül mind. Pap, pap, az a fő, hogy fizessük. Hanem itt csakugyan soványan megy a dolog. A koporsó is gyenge, pedig Pestről hozták. Volt az én két madárkámnak olyan, hogy az angyalok elfekhettek volna benne. Kék, tudod fehér virágokkal, a Kuti Pista csinálta, festette. Aszondom: ugy se tehetek többet a kedvükért, legalább pihenjenek tisztességesen.

— Bátyám, nincs ám itt a grófné ő méltósága.

— Hát az a kövér, fekete ruhás, ott ni!

— Az lenne az, a kinek olyan nagy fekete tollas kalap van a fején?

— Az. Nem tudom hogy lesz, mint lesz, de ilyenkor az ember sokat hall.

— Mit bátyám? Ehol hallgassunk oda, a pesti kántor énekel. Én majd meghalok a szép énekért. Rihatnék mikor szép éneket hallok.

— Nem a pesti kántor az, hanem a kecskeméti. Egyenesen a nevelő ur hozatta. Össze is vesztek tegnap este a Welden gróffal, hogy majd ugy kellett őket egymástól szét választani. Ilyenkor az ember sokat hall.

— Az az én grófném, a két conteszszal.

— Baj lesz itt öcsém de nagy. Nem tudom, hogy dől el, itt vagy Welden gróf lesz az ur, vagy a nevelő. Ilyenkor az ember sokat hall. Hogy ott vacsoráltunk a béresek házában — ej ez sem szép ám, de a Welden gróf parancsolatja — a nevelő azt

akarta, hogy a kulcsárnénál teritsenek a számunkra tisztességesen. Lettünk volna itt a kollegákkal vagy huszan. Micsoda litty-lotty vacsoránk volt. Hát nincs itt a kamarában minden szinültig? Hát olyan bort kell a becsületes embernek feladni?

— Jaj de szép ének, bátyám!

— Edd meg az énekedet, ha az embert annyiba se veszik mint jó a kutyát.

— Hát mit hallott bátyám a vacsoránál, mert mi csak ma jöttünk tiz óra tájt — forditotta meg a beszédtárgyat a fiatal legény, hogy társát kiengesztelje.

— Mit? hogy az urak marakszanak.

— No no.

— Hogy a birtokokat fel akarják osztani. Persze ha lehetne. Ezek is olyanok, mint a szegény emberek, lehuznák egymásról a menybeli jussukat is. Sokat hall ilyenkor az ember. Ha a nevelő lenne itt az ur, szeretnék ide kerülni, Rosszak a lovaim, minden kocsink nyikorog, se szénánk, se zabunk. Inkább magam koplalok, mint a jószág szenvedjen.

— No most az esperes. Hallgassuk meg bátyám.

— Nem adok rá semmit. Mikor a Puhi kovácsot temette, akkor is ráragasztott volna minden csillagot, pedig gazember volt a Miska egész életében.

— Gyönyörüen beszél. Én szeretem.

— Mert fiatal vagy. Volnál csak nyakig adósságban mint én. Temetted volna egy pár esztendő alatt az anyádat, mint én, drágán; a két lányodat, mint én, drágán, huztak volna ki a párbérért mint engemet most András napján, majd más nótát fúnál öcsém te is. Szegény ember még a templomba se mer menni, mert az egyházfi ott is megszólitja. Ott imádkozom, a hol eszembe jut, csak hogy most nem sokszor jut eszembe. Isten is csak a boldog, szerencsés embernek való.

— Jaj be szépen beszél az esperes. Nézze hogyan sir.

— Nálam nem sirt mikor az anyámat temette, pedig annál jobb asszonyt nem szült anya e világra.

Most az énekesek megmozdultak, a koporsó körül karéjt formáltak s egy szép szőke fiatal ember a középre állt, megfujt csöndesen egy sipocskát, a mit csak hallani lehetett, de látni nem, aztán egy kis ujjomnyi pálczácskával intett, s halkan megzendült az ének.

Minden kocsis arra fordult, csak a veres kocsis fordult más felé. Lesütötte a szemeit anélkül, hogy talán maga is tudta volna — a fényes német kalapját leemelte — és — és törülgette a forró öreg könyeit.

Hozzá is oda csapott valami — a minek ellen állni nem tudott.

Egyszerre felállottak a grófok, grófnék, úriasszonyságok, hátrább oda túl a paraszt asszonyok,

a kik a ház tetőket, keritéseket lepték el — zuhogva leereszkedtek, hogy másutt keressenek jó helyet maguknak.

Robogtak a fényes úri fogatok.

A gyászoló grófnét három-négy gróf törekedett beemelni egy nagy tágas hintóba, mely ki volt párnázva és meleg volt, mint egy szoba. Welden gróf foglalt mellette helyett, mig a gróffiakat ide oda kapkodták a rokonok.

A nevelő úr kieresztett a kezéből mindent, csak bámult hajadon főn, mintha valamely gyászoló felet ő is keresett volna.

Egy fekete ruhás idős asszony és egy fiatal leány állott hozzá közel.

Jött a kocsi, egy zárt hintó. A bakján a német ruhás Gyuri bácsi.

Oda fordult egyenesen a nevelő ur elé.

— Tekintetes uram — hajlott le kalapjával a bakról — az én grófom ugy látszik más hintóba ült. Én itt állanék.

Leugrott melőle egy hasonló ruházatú szolga, hogy kinyissa a hintó ajtaját.

— Tekintetes asszony — intett kezével kérőleg a nevelő — méltóztassék helyet foglalni — kisasszony . . .

— Itt lesz a mi kocsink is mindjárt — tétovázott az öreges urnő, ki nem volt más mint az ispánné — oldalán Fekete Liszka kisasszonynyal — kérem, köszönöm.

És belépett a hintóba.

— Néni — vonta vissza teljes erejéből a leány — mit csinál?

Már oda bent ült.

Jöttek, mentek, robogtak a hintók, döfölték, taszigálták egymást az emberek. Nem volt arra idő, hogy illemet, szeretetet gyakoroljanak egymás iránt.

— Liszka kisasszony — tette össze kezeit kérőleg a nevelő — esedezem.

A hangban, vagy a tekintetben volt-e az az erő, melynek az árva lány engedett, de engedett és oda ült nénje mellé.

Pár pillanat mulva ott ült a hintóban a két nővel szemközt a nevelő ur is.

A temetési menet hosszu sorban huzódott a népes utczákon a temető felé, mely a falu végén egy dombos oldalon feküdt.

Mindenki, a ki csak tehette, betekintett az elsuhanó uri hintókba. Kellemes ilyenkor látni mindent, máskor ugy is éveken át nem lát az ember falun semmit, a mi nevezetesebb.

Grófi temetés — még a félholt is talpra szökik ilyenkor.

— Ah a nevelő ur — az ispánnéval és Liszka kisasszonynyal, suttogták itt is ott is.

És mire a temérdek népség fölkapaszkodott a temető dombra, és állást foglalt a fenyőerdőcske közepén levő grófi sirbolt előtt — már százan

is beszélték, hogy Bodon Pál ur a jegyesével ment egy kocsin.

— Lám, várt leány várat nyer — taglalták e tárgyat azok, kik nem láttak lehetetlen dolgot abban, ha egy grófi nevelő egy szegény árva leányt elvesz.

Miért ne vehetné el?

— Nem igaz hát — beszélé hangosan egy fekete száraz úri asszony női társainak, hogy a grófné és a nevelő közt régi viszony volna. Mindig mondtam az uramnak, Máthé, abból semmi se lesz. Mit egy szürszabó fia? Püh! Még én sem adtam volna neki egyik leányomat is. Egy korcsmáros leány — ah persze!

— Az én férjem, mint kész igazságot beszélte.

— Nem igaz.

— Majd egy grófné — csak azt tedd el Nagy Imréné. Hát ki ült a grófné mellett — Welden gróf.

— Csinos ember.

— Nagy nemzetség.

— De szegény.

— Elég gazdag a grófné.

— No, ha én Welden grófnak való vagyok, az anyámhoz csak nem — anyja lehetne a grófné Weldennek.

— A grófné elég csinos asszony, a legjobb korban van. Rá szolgált a vén Szilvássy mellett, hogy most meg ő kapjon fiatalabb férjet.

Tódult, sietett szorongott a nép, ott akart lenni, mikor a koporsót a grófok leviszik a sirboltba.

A ki azt nem látta, semmit se látott.

Mi van a sirboltban?

Egy csomó csont, porladó koporsó, pókháló, szemét. S az ember a nehéz dohszagtól majd elájul.

De nem ájul ám el.

Hosszan tartott az egyházi szertartás.

A szilvási pap beszélt a koporsó szájánál.

El akart mondani mindent, amit Révészből, Székácsból, Pap Istvánból, a hires magyar papokból és egy kicsit a német szónokokból is össze gereblyélt. Ez a hely az, a hol egy pap feltünik az arisztokraczia előtt, a hol az esperesség terem, a hol a püspökség, a szuperintendensség készül, a hol az isteni szerencse ráteszi a kezét az irigyelt választottra.

Ilyenkor mért ne nyitná meg egy névtelen fiatal pap a torkát.

Süvöltött, kiabált, énekelt, tremolózott a fiatal egyházi szónok a hangjával, mely nem volt épen erős, — de követelő.

Az emberek a sirbolt ajtajánál magasztalásokkal halmozták el a szónokot, és ugy tetszett nekik, hogy a szilvási megütötte a szerencsét.

A szilvásiak el voltak ragadtatva, és sokért nem adták, hogy az a fényes uri közönség most egy nagy papot hall.

A hosszu beszéd végeztével seregestül tódult az uri közönség a pap felé. Kezöket nyujtották, mint az országgyülléseken szokás és kiki törekedett kimutatni, hogy ő el van ragadtatva és ennek kifejezést kiván adni.

Mint rémes árviz idején, a hogy törekszik kitódulni, szabadulni a benszorult lakó a félelmes helyiségből: ugy vágott magának — a hogy birt — utat, rést a közönség a sirbolt lépcsőin.

Most a nevelő ur karját ragadta meg a grófné, ki legmélyebb zokogása alatt is folyton szemmel tartotta Bodon urat az ispánné és Fekete Liszka kisasszony mellett és gyönge nő létére nem tudta családi fájdalma mellett elfojtani ama nem ide tartozó keserüségét, mely fölött a legnemesebb szivek közül is oly kevés tud ur lenni.

Most, hogy kilépett a sirboltból, és elhagyta a bezárt koporsót, ugy érezte magát, mintha tökéletesen megszabadult volna minden láncztól, tehertől, és szabad volna, mint szabad volt valamikor leánykorában.

Elemi erővel tört ki szivéből a szenvedély — és eddig szégyenlett féltékenység.

Odább lökte Welden grófot.

— Bodon urral fogok menni — szólt az udvariaskodó grófra nyersen.

— De édes Lottika — most — most, e közönség előtt. .

— Hagyjon engem magamra a gróf.

HETEDIK FEJEZET.

Ha igy nem: ugy.

A temetés után egy pár nappal történt, hogy egy homályos, ködös délután, mikor már négy óra előtt alkonyodni kezdett — az ispán ur a nagy lapos, sülyedt istálló ajtajában álldogált.

— Ki az? mormogá magában. Onnan a fenyves felől? Az akárki legyen, a keritésen vetette át magát. No csak szét ne szedjék a kutyák valami hamarosan.

Az ispán ur, ki jól táplált köpczös ember volt, — ugy a hatvan felé, megindult és a kutyákat hátrább hurrogatta.

Azonban a hatalmas komondorok mint a nyil, ott termettek a jövevény körül.

Az igen jól érthette a kutyák természetét — mert egy tapodtat se mozdult és nyugodtan bevárta az ispánt.

— Te bestia, elmégysz. Hogy a pokol —

S egy gomolyag havat dobott a kutyák közé.

— Hagyja el kedves ispán ur, én sem embertől, sem állattól nem szoktam megijedni.

— De könyörgöm a kutya: kutya. Minek köszönjem a nagy szerencsét gróf ur?

A gróf a legszivélyesebb módon igyekezett megrázni az öreg ember kezét, a mellett gondosan oltalmazta a lábaszárát is a nagyon is közel férközött kutyáktól.

— Gyönyörü komondorok, kérni fogok a fajtájukból. Ej — terringettét —

— No csak nem tán méltóságos —

— De igen. Ez a czudar megharapott.

— Jézus Mária — kiabált az ispán és törekedett megbüntetni a rendetlenkedőket.

— Jaj, nénike — egy urat megharapott a kutya — jöjjön csak.

A két nő pár percz alatt ott termett a gróf ur mellett.

— Semmi baj — törekedett nevetni Welden gróf, bár szörnyen restelte, hogy vele egy kutya ily vakmerőséget követett el. Én csak a kedves ispán urral kivántam pár szót váltani elutazásom előtt, most az a ritka szerencse ér — ijj, ejj — szivta a fogát a gróf és vonszolta a hóban megsebzett lábát, csakugyan igaza van az ispán urnak, hogy kutya a kutya. Ezt a dögöt agyon fogom lövetni.

Kitört a grófból a düh és ha fegyver van nála, talán ott helyt véghez viszi kegyetlen szándékát.

A nők mindent elkövettek, hogy ő méltóságát megkérleljék és bevezessék az ispánlakba.

Welden gróf kiegészitette előbbi félben hagyott mondatát és betanult bókjai közül elővette a legfinomabbak egyikét:

— Ily gyönyörü szemekért — hajtotta meg magát Liszka kisasszony előtt, és ily igazi matrónaalak előtt — fordult az ispánnéhoz — az ember a halált is szivesen elfogadná.

A grófot a cselédek az ispán ur szobájában mind azon kötelékekkel ellátták, a mikkel ily esetben a közönséges polgár embert kezelték volna.

Kimosták a sebet, s mivel az inkább csak egy kis karcz volt — magára hagyták a gróf urat.

— Elhczassam-e az orvost?

— Ah —

— Mennyire sajnálom, hogy ez nálam történt, és éppen azzal kellett ennek megesnie, a kiről legtöbbet beszéltünk és beszélünk.

— No lássa édes ispán ur, ez engemet nagyon megörvendeztet. Csakugyan beszéltek rólam? Ah! —

— De igen.

— S az — a — a kisasszony is?

(Akkor még az egyszerü falusi leányt nem hivták nagyságos kisasszonyoknak, mint ma a mosónét is.)

— Ő is.

— S ezt a kegyes rokonszenvet mivel érdemeltem meg?

— Kérem már itt mindenki a méltóságos grófról beszél.

— Hát a nevelőről?

— A nevelőről? — kérdé az ispán ur megütődve.

— Igen arról a dölyfös párr-ásztt-ról.

— Régebben nagyon kellemes ember volt.

— Rajta leszek, hogy ne sokáig mutassa itt magát. Szabad-e kedves ispán ur — miután ugy látom, birom kedves uri családjának némi bizalmát —

— De nagyon.

— Nehány igen bizalmas kérdést koczkáztatnom?

— Megtisztel a méltóságos gróf ur.

— Mondja csak mióta van ön itt?

— Huszonhét esztendeje épen most deczember hónapban.

— Gyönyörü idő.

— De látom a grófné mást gondolt.

— Nem fog mást gondolni. Bizzék bennem.

— Hiszen ugy is tartjuk mint a messiást.

— Ez a ragaszkodás csak a felől győz meg engemet, — igazitsa meg barátom ezt a köteléket, az a czudar dög mélyen, ejj — ijj — bevágta a fogát a testembe.

Mig az ispán ur ügyetlenül bontogatta az

ügyetlen köteléket, — ő igen szorgalmasan folytatta kérdéseit.

— Mondja csak ispán ur, hogy élt a grófné a gróffal.

— No — csak megvoltak. Egymást nem igen keresték. A grófné is okos volt, a gróf is kitalálta mindig honnan fu a szél. Hát a gróf mikor megnősült. . . .

— Akkor maga már itt volt?

— Ah rég. Öreg jószág vagyok én már itt. S az fáj a lelkemnek, hogy most menjek el. Hova? Vén ember kinek kell.

— Kelleni fog majd nekem.

— Isten áldja meg a méltóságos gróf urat. Becsületesebb embert nem kap. Tudom én, miért kell nekem innen mozdulnom.

— Sejtem öreg.

— A nevelt leányunkért, a Liszkáért.

— Hagyjuk ezt a thémát most barátom, mást kérdezek. Hát maga rég itt van már? A birtokot tökéletesen ösmeri?

— Ugy, mint a tenyeremet.

— Nagyon jó. Hát a többi birtokot?

— Én mindent, méltóságos gróf ur.

— Tudja a jövedelmet, a bevételt, kiadást?

— Én az utolsó kis krajczárig.

— Hát nekem tudna utasitásokat adni?

— Mindenben.

— S bármikor?

— Ebben a szent perczben is.

— A gabonáról, borokról, egyéb terményekről —

— Mindenről.

— Eshetőleges bérletekről?

— Mindent házilag kezeltünk. Itt zsidó még nem fordult meg.

— De azt mondják, a gróf sokkal tartozott.

— Kicsi az méltóságos uram. Ez az én fejem örökké abban főtt, hogy az uramat hogy emeljem ki a sárból.

— Szép.

— Az én uram egy igen takarékos, de becsületes magyar gróf volt. Nem szerette ha lopják, de a mit meg kellett adni, azt soha el nem vonta. Én tiszta szivemből szerettem. Hogy mindenkinek nem tudta betölteni a kedvét, s hogy a paraszt a hidegségeért mindig félt tőle: hát az igaz. Én nem féltem, nekem édes jó apám volt. Jobbat soha se adjon senkinek az isten.

— Ez szép. Ezt szeretem. Hát a nevelő?

— A nevelő: régebben nem volt vele semmi baj. Hisz nem volt nap, mikor nehány perczet bár itt ne töltött volna a házunknál.

— Mondja ispán ur — szerette a nevelő — de tessék mondani a tényt — szerette Liszka kis asszonyt?

Egy darabig hallgatott az ispán. Tett-vett, kereste a pipáját, idébb tette, odább tette.

— Nos ispán ur.

— Hát ha meg kell mondanom, a leánynak soha se mondta hogy én szivem, rózsám, angyalom — igy s ugy mint mások teszik — de egyébként a fiatalok igen jól megvoltak.

— Most azt kérdem ispán ur, de korrekt választ kérek: Liszka kisasszony szerette a nevelőt?

— Mint a menybeli üdvösségét.

— Hm! És most?

— Azt látom meghidegedett iránta.

— Köszönöm. Ez jó.

— Dehogy jó.

— Igen.

— Hát mit csinálok szegény teremtéssel! Nekünk ő volt mindenünk, örömünk, boldogságunk. Ha csak a feje fájt: mi oda voltunk. Mi mindig azt tartottuk: isten egymásnak teremtette őket. Az idő majd csak eljő, mikor a pap elé kerülnek. Öregek vagyunk, rájuk hagytuk volna mind, ami kevesünk van.

— Hogy? hát kevesök van?

— Uram, én lopni nem tanultam. Élni — tisztességesen éltünk, de én nem trafikáltam senkivel. Az én törvényem az volt: gazdádnak egy krajczár kárt soha ne tégy.

— Szép, öreg pajtás, ez szép. Hát most nézze, én mondok magának valamit. Megteszi?

— Örömest, ha tehetem.

— Ezt a gaz nevelőt ki kell innen kergetni.

— Hát a szarvai igen megnőttek. Az bizonyos.

— A ki egy szegény becsületes leányt hiteget, megcsal, az olyan megvetést érdemel.

Erre a szóra kinyilt az oldalajtó, és belépett az ispánné égő arczczal, lángoló szemekkel.

— Igaza van a méltóságos grófnak. Iszen szóltam felőle. Öt esztendeje bolonditja a szegény leányomat — s most pedig, még most is a temetésnél erőnek-erejével a saját kocsijába ültetett bennünket a leányommal, hogy azt hittem, no felséges Atyám, most már látom, ez a két sziv egymásé. És ehol! De ugy higyjen egy bolond anya.

— Kényszeriteni fogom a nevelőt, hogy ünnepélyesen kérje meg Liszka kisasszonyt. Öt nem akadályozza semmiféle gyász.

— Liszka édes, gyere be kis lányom. Nézd a jó méltóságos gróf ur mit akar.

A szép leány lesütötte nagy fekete szemeit.

— Azt akarom drága kisasszony, és erre esküt teszek, hogy Bodon nevelő ur még e héten megjelenik itt, mint kérő. Én leszek a násznagy, ha elfogadnak — —

— Oh — oh — jaj — ezer örömmel.

— Kegyetek elmennek innen egy jószágomra, melyet csekély fizetésért bérbe adok, a kedves papa pedig itt marad. Reménylem, néhány nap mulva itt minden megváltozik. A papa folytatni fogja a

mit oly becsületesen végezett addig és elenyészik minden félreértés.

— De ha igy nem megy?

— Akkor menni fog ugy. Én felette köszönöm, hogy ispán ur oly kitüntető bizalommal volt hozzám. Órákat töltenék itt a legnagyobb örömmel, de két pesti vendégemmel lesz még ma hosszas tárgyalásom.

— Valami Róth és Fábisch urak?

— Igen.

— Jártak nálam, de hát nem értettem, mit akarnak.

— Majd megbeszéljük öreg ezt is. Most csak annyit mondok drága hölgyeim, és jegyezzék meg jól: h a i g y n e m: u g y.

És a gróf nagy finomsággal magát ajánlotta.

NYOLCZADIK FEJEZET.

Az egyik boldogsága.

Miután az özvegy grófné a temetés után határozottan kijelentette Welden grófnak, hogy magamra akarok maradni: e nyilatkozat a rokonok között igen hamar elterjedt, és olynemü magyarázásra talált, melynek következtében a gyászkastély hirtelen kiürült.

— Ah! ez hallatlan — lehetett itt is, ott is hallani e keserü megjegyzést, főkép a női rokonok részéről, kik ugy vélekedtek, hogy ők készek lesznek a tél nagy részét itt tölteni, és eme szórakoztatás kedveért lemondani zajosabb összejövetelekről.

Sólyom Károly grófné egy éltes, feltünően nagy orrú és széles száju urhölgy, apró, villogó szemekkel és kékes sárga arczbőrrel, melyet ennélfogva a legszorgalmasabban rizsporozott is — nem tudta visszafojtani indulatát. Utra készen, de egyszersmind kemény kifakadásokra is készen benyitott az özvegy grófnéhoz.

— Nagyon szeretem Lotti, hogy egyszer a nevelőd nélkül kaplak.

Megállt Sólyom grófné hegyesen, de téli bundájában máskép nem is állhatott.

— Engedj meg, nem ülök le. Azt nem teszem. — —

Azonban egy nagy karosszékbe mégis leült bundásan, kalaposan, keztyűsen.

— Te Lotti, legalább is igen különös asszony vagy.

— És miben találod ezt kedves Stefanie? vetette fel kövér ajkait a grófné.

— Welden nem győz eleget panaszkodni, holott ő a legjobb indulattal van irántad, a mit ezer jelből láthatsz talán. De egyuttal minket is megsértettél. Tudd meg, hogy mindenki elhagyta házadat. És kiért? a nevelődért. Tudod?

— Azt igen sajnálnám.

— És ennek megakadályozására, mondd ugyan mit tettél?

— Miután nem tudtam róla semmit — nem is tehettem.

— És nem is akarsz? Szép. Gondolhatnál gyermekeidre, kiknél egy oly önfeláldozó gyám, minő Welden — ah, nem azért mondom, mert unokaöcsém, oh épen nem, hisz az anyjával halálos ellenségek voltunk, — egy oly gyám, mint szegény jó Emil, nagyon — de nagyon is elkelne. Mit csinálsz a birtokaiddal?

— Azt kétségkivül nem, a mit Welden gróf akarna velök tenni.

— És ő mit akart? Okosabbat tudnál te?

— Ő az összes birtokaimat potom árért ki akarta adni két pesti zsidó bérlőnek.

— Az nem igaz.

És Sólyom grófné dühösen lecsapta a tollas, pántlikás kalapját. És egy rándulattal lelökte magáról prémes bársony bundáját is.

— Bocsáss meg édes Lotti, te most a világot igen sötét szemüvegen nézed — azt a mit mondtál, kereken tagadom.

— Tekintsd meg ezeket a leveleket.

— Ej, én semmiféle vádoskodásokra nem adok. Tudom, az van benök, hogy a férjem is részt vett a kiadási ügyletben. Egyetlen betüvel sem.

— Nem férjedről van szó. Ezt két pesti ágens jelenti, hogy birtokaimra ötezer forint előleget adott — eljárási költségek fejében Welden grófnak.

— Hazudnak.

— Itt az erről szóló okmány hiteles másolata.

— És te édes Lotti, ezeknek a haszontalan mende-mondáknak felülsz? Látod angyalom, te mindig ily borzasztó könnyen informálható asszony voltál. Ez nem szép. Gyermekeidet tekintsd.

— Azokat is tekintem, és magamat is. Nézd ezeket az okmányokat.

A felhivás elől — hogy alapos gyanut ne gerjesszen maga iránt — kitérni nem lehetett.

A grófné fölkelt, bele tekintett az iratokba. Pár percz mulva vállait rángatva — igy szólt:

— Hát én nem tudom.

— De csak olvasd.

— Mit olvassak? Ez lehet igaz is, nem is. Édes Lotti, te tudod, hogy férjem örökös pénzzavarban van. Én nekem nagy szabó és szücskontóim vannak, speczialiter erre a temetésre. Adhatnál nekem 500 forintot, de azonnal?

A grófné oda ment egy kis mahagóni szekrénykéhez s a kért összeget becsomagolva átnyujtotta rokonának.

Forró csókok és szivélyes ölelések fejezték ki a köszönetet.

— Lottikám, én mindig melletted leszek, de voltam is. Rám tudod számithatsz. Bánom is én Weldent. Arra azonban kérlek, légy bizalmas hozzám. Értesz, mit akarok. Igen? Csókollak édes galambocskám. Én — akármit csinálsz — vagyok a te hü öreg Stefanied. Nem bánom, jó, talán ebédre még itt maradok. Szeretnék egy kissé beszélni a nevelővel. Pá kicsikém — át kell öltöznöm. Ugy-e megengedsz? Ugy találom, hogy megszépültél. Ha estig itt maradnék, délután sok-sok beszélni valóm volna.

Oh igen, a grófné ott maradt még öt napig, a grófok is ott maradtak, rendeztek egy kis csinos vadászatot, s a birtokosság közremüködé-

sével egy nagyon sikerült estélyt, tánczczal egybekötve.

Csak Welden gróf mentette magát. Ő neki roppant dolgai miatt csakugyan távoznia kellett.

Folytak a napok.

Mi okozhatta, mi nem: a grófok, grófnék, közeli és távoli rokonok igen kellemes otthonnak találták a Szilvássy udvart. Nem csak nem fogyott a vendég, de igen szépen szaporodott.

Welden gróf távoztával az a nem várt körülmény állott be, hogy előbb a nők, a hölgyek, ugy a lányok, mint az asszonyok nagyon előzékenyek kezdtek lenni Bodon nevelő ur iránt. Az öregebbek »magáz«-ták, ami az első lépés a fölvételre, az ifjabbak »bácsiz«-ták, ami szintén nem megvetendő közeledés.

A gróffiuk, mint ezelőtt is — elhalmozták szeretetük, ragaszkodásuk minden jelével.

Jött az első fecske, a tisztelet tavaszának első beköszöntője. A traktus, az egyházmegye fogta fel legelsőben is a helyzet tisztaságát. Megválasztotta a nevelőt egyhangulag egyházi főgondnoknak — a néhai gróf helyett.

Ez nagyszerü dolog volt, az özvegy grófné nem tudta elrejteni mély és igaz meghatottságát: sirva fakadt a népes deputáczió előtt.

Sokan ugy vélekedtek: ez a boldogult grófra való visszaemlékezés.

— Szép, ah milyen szép! — hajtogatták fejüket a lelkész urak s a világi küldöttek.

Azonban akadtak olyanok is, kik a meghahatottság kulcsát másban keresték.

Ezek törekedtek az ováczió kifejezéseit a legszélső határig elvinni.

A falu, a vidék, nem beszélt másról, mint az új főgondnok szép alapitványairól, a főgondnok határtalan humanitásáról, szelidségéről, leereszkedő szivélyességéről.

— Hohó — pajtás — ütött vállára Bodon urnak Kerecsendy Sándor gróf, igy egyszerre tegezve őt, a szegény polgárfiut, a senkit, mert egy nevelő mégis csak nem v a l a m i, ezt megünnepeljük mi is. Te nagy ebédet adtál a papoknak, helyesen, de rólunk elfelejtkeztél. Ördögadta!

— Ugy van, ugy van — makogta szives barátsággal, jó kedvvel Sólyom gróf — osztom Sándor barátom nézetét, te rólunk elfelejtkeztél.

Sólyom gróf — de ezt a nagy társalgóban az özvegy grófné is látta már — oda ment Bodon urhoz, megölelte és megcsókolta:

— Szervusz pajtás. Nem veszed rossz néven, én vagyok az öregebb.

Igen öregebb volt vagy negyven esztendővel. Azonban, ha a szív megnyilik: mi az?

Bodon ur kemény érdes arcza ragyogott az örömtől, szemei megteltek azzal a harmattal, mely az élet egyetlen igaz édessége.

Csak nézett — és fogadta a grófi finom kézszoritásokat.

Milyen kézszoritások voltak ezek — mintha egy kigyó nyomta volna hideg hasát a tenyeréhez.

De ezeknél ő még édesebb férfi kézszoritásokat nem érzett.

Alig telt belé két hét, három hét: Bodon ur mint a nyirfa vesszőbe kötött füzfaág — nem látszott másnak, mint a gróf nemzetség kitünő tagjának. Elvegyült, igen szépen oda simult.

Csak addig nehéz az ember helyzete, mig el nem felejti, hogy ő micsoda, kicsoda. Azontul nincs többet lenézés, finom megvetés, durva czélzás — —

Egy napon, mikor az előkelőbb rokonok már jobbadán eltávoztak, s csak két lerázhatatlan szegényebb atyafi okvetetlenkedett még a drága Lotti néni vigasztalásával: a grófné felkérte Bodon urat — kit nevelőnek már senki se hivott, — hanem Nagyságos főkurator urnak, — hogy lovagolna ki vele a Farkas-völgybe.

A lovász gyönyörü paripákat vezetett elő, két sötét fekete angol mént. A gróf urfiak tapsolva nézték, hogy mily könnyen szökik fel a mama, ki pedig kövér testes asszony volt — mig Bodon bácsi (már igy nevezték) innen is, onnan is próbál de sehogy sem bir az ágaskodó állatra felkapaszkodni.

Nagy-Kőrösön és Kecskeméten mint szegény

mendikáns diáknak, majd mint egyszerü theologusnak nem igen volt módjában e dicső sport begyakorlása.

A hosszú sáros utczákon mint kántista, sokszor elfútta a legnehezebb énekeket kotta nélkül, szabadon, hogy szép érczes hangjával megreszkettette a levegőt: de lovat nem ült.

Itt is, a grófi udvarban a lehetőleg kivonta magát a lovaglás alól. Engedte, hogy élvezzék a lovaglás gyönyörét a nagyurak.

De már ő félig gróf volt, a mennyiben a grófok hivatalát, a traktualis főkúratorságot már elérte. Most lovagoljon?

Nem mert.

— Marczi, — szólt a grófné kissé szégyenkezve, hogy a fiai nevetnek, nevetik azt az embert, ki előtte oly kedves és tiszteletreméltó — vezessétek elő Darut.

— Daru — kiáltották a fiuk, hisz az egy vén ló, — és vihogtak, tapsoltak, hogy Bodon bácsinak a vén Darut hozzák elő. Mama, hadd ülök én Jakabra.

S a nagyobbik fiu, mint a macska ott termett a nyeregben.

A hatalmas szép állat mint egy karcsu csónak a hullámokon, ingott lengett a levegőben.

Daru kiczammogott az istállóból és vén szürke hátát oda tartotta Bodon urnak.

Bodon ur kiegyenesitette magát a szelid ló

hátán és a fiuk éljenzése között kievezett a parkból.

Nevetett a grófné, és mikor kiértek a faluból, oda hajlott Bodon urhoz:

— Lássa, én igy is jobban szeretem magát édes Palim a maga ügyetlenségével, mint a világ legjobb lovasát. Csak legyen maga mindig az, aki volt, és nem lesz idő, hogy az én szivem maga iránt valaha meghidegedjék.

Átnyujtotta keztyüs kezét — és hosszan ott hagyta az ifju ember reszkető kezében.

— Tudja, nekem egy gondolatom van.

— És az — mormogá Bodon ur, a grófnét nem is merve oda tenni, mert annak kimondását már a szeretet megtiltotta.

— Szeretném látni a maga öregeit. Jó?

— Ah, mekkora öröm lenne az nekik.

— Menjünk le Pali. Jó?

— Mikor?

— Holnap? Jó?

— Nagyon megköszönöm — de —

— Nem nem, egy szót se irjon nekik. Megakarom őket lepni. Igy igy.

— Sok lesz az.

— Semmi sok. Nekem azok most olyanok, mint a legdrágább rokonaim. A kiket maga szeret, azokat én is nagyon, nagyon szeretem.

Nem látta senki: — a grófné egészen oda

kormányozta lovát az ifju lovához — és hirtelen egyik karjával át akarta ölelni Bodon urat.

Bodon urnak leesett a czilinder kalapja a fejéről.

Egy percz alatt leszökött a grófné, fölvette a kalapot és a legszeretőbb mosolylyal oda nyujtotta.

— De most ad — egy csókot? tört ki a szenvedély.

A csók elcsattant a szabadban, isten előtt ott a ragyogó hószőnyegen.

— Édes — édes Palim, köszönöm, hogy engem oly boldoggá tettél...

KILENCZEDIK FEJEZET.

Egy gróf, aki szakácsnét szerződtet.

— Valamikor szép lehetett maga — hogy is hivják asszonyság?

— Czunya Gergelyné, méltóságos gróf ur csókolom a kegyes kezeit.

S a nagy fekete szemü, barna, ránczos, sovány arczu, hegyes, előre hajlott állú, már deresedni kezdő asszony a dicséretre, mely oly magas helyről származott, elpirult.

— De hát hány esztendeig ült Mária Nostrán?

— Ott csak hétig.

— Hát máshol is?

— Akit az isten egyben üldöz, mindenben szerencsétlen az.

— Most, ha okos lesz: okvetlen szerencse fogja kisérni. Nálam lakik egész életén át.

— Jaj! — nyögött mosolyogva az asszony.

— Itt, vagy Szilváson adok egy kis házat,

kerttel földdel, szőlővel. De a száját befogja. Értette, mert én mindent tagadok.

— Oh áldja meg a jó teremtő még a méltóságos gróf urnak a lába nyomát is. De azután ezt kérem alásan irásba tesszük. Mert én már sokszor megjártam. Csak tömlöcz jutott.

— Az én szavam annyi mint a szentirás.

— Tudom, csókolom a kegyes kezeit, de engem ugy tanitottak, hogy soha Czunyáné egy lépést se addig, mig a dolog rendesen módosan irásba nem tétetődik. Hanem hát jó — a gróf..

— A fő, hogy a mire vállalkozik, azt keresztül vigyük.

— A mire én a kezemet teszem, az annyi, mintha már megvolna. Nem nézek én ott se istent se embert. Szenvedtem én annyit, hogy ha egy várost kiölnék, se laknám vele jól. Én méltóságos gróf ur, kitanultam a mesterségemet. Nincs az a jó vadász kutya, a melyik biztosabban fölhajtsa a vadat, mint én. Tőlem meg nem szabadul. Ételben, italban én oda szerkesztem az én poraimat. Egy olasz grófnétól tanultam, aki három urát pusztitotta el és hat gyermekét. Az. Az öregebbik bátyját, az ifjabb bátyját, a leány testvérét, a két katonatiszt szeretőjét.

— A menykőbe, még a szeretőit is? Nagyszerü asszony!

— Annyira ment már, hogy a kéregető koldust is elemésztette, ha nem akadt más.

A gróf megborzadt. De kezdte egész tisztetteljes félelemmel nézni a neki pirosodó asszonyt.

A kinek erejében bizunk: azt önkénytelenül is tiszteljük.

— Feleljen most a kérdéseimre, csak röviden, hogy megértsük egymást.

— Csókolom a kegyes kezeit, csak mindent jó hangosan, mert ez a balfülem megromlott. Nem hallok ám jól. Megett a tömlöcz.

— Mondja csak — csapta fel a gróf különben is erős hangját, — hogy áll a maga rokonsága a nevelővel?

— Hát csak ugy — az anyánk, meg a —

— Ne kezdje nagyon fenn, mert arra nincs szükségem.

— Én meg a Bodon Pali anyja édes egy testvérek vagyunk.

— Hogy vannak most egymással?

— Hát igy né — de jobban is megköthetjük az atyafiságot, ha köll.

— Ugy kellene. Szeretném, ha maga egészen behizelegné magát a nevelő szüleinél. Ott mindennapos lenne teszem azt. Mi?

— Az nagyon könnyü. Az asszonynak csak a fiát köll dicsérni — oszt meg van.

— A grófné pár hét mulva lemegy az öreg Bodonékhoz.

— A Bognárékhoz?

— A Bodonékhoz, a ki ott valami inas — kiáltott a gróf.

— De már nem inas, a Pali kivette. Oh azok most már uri mód élnek, de el is vannak bizakodva. Csak lóhátról beszélnek.

— Azt akarnám, hogy maga mindennapos lenne a háznál, segitene nekik mindenben. Megértett?

— Meg. Meg én.

— Ott sütne-főzne náluk. Nagy czélom van magával.

— Értem. No már főzni, akár a fölséges királynak tudnék.

— Abban kellene magának mesterkedni, hogy a grófné is megszeresse magát. Megértette. Oda szeretném szakácsnénak.

— Csak bizza rám a méltóságos gróf, elbánok én a grófnéval.

— Hall jól? Meghallotta a mit mondtam.

— Igy most már igen. De azt nem hallottam, mit adna.

— Egy csinos házat —

— Egy csinos házat.

— Kerttel, földdel, szőlővel.

— Kerttel, földdel szőlővel. Tehenet is.

— Legyen. Kap egy szép tehenet.

— Méltóságos Welden Emil gróf urtól?

— Tőlem, ha mesterségét jól végezi, el nem ügyetlenkedi.

— Mit kell tennem? Én nem ijedek meg senkitől, semmitől.

— A három gróf fiu meghal. Egyik a másik után két-két hét után. Megértette? Várjon, jöjjön közelebb, megmagyarázom.

— A három gróf urfi meghal, egyik a másik után két-két héttel. Meg tudná-e ezt tenni? Nekem magát nagyon ajánlották.

— Oszt rá bizonyitjuk a nevelőre? Értem már. Volt már ilyen munkám is. Nagy dolog. Hanem hát jól van. Kapok a gróftól két lovat a tehénhez?

— Kap.

— És mikor, hogyan? Kérem a fülem nem igen jó.

— Kapja mindezeket, ha a három fiut elteszi láb alól.

— Nem értettem, csókolom a kegyes kezeit.

— Kapja mindezeket, ha a három fiut elteszi láb alól,

— A három grófot, a három gróf urfit? Szegénykék! De hát jó.

— A három gróf urfit. Itt sajnálni senkit se szabad.

— Én sajnáljak valakit? Én? Czunyáné! — majd megismer engem a gróf. — Hanem inkább eltennék olyat, a kit a kutya se keresne, s a kivel mégis elérné az ember a czélt. Tudom én mit akar a gróf. Nem vagyok én olyan tökkel ütött. Mikor

az ispánné magához hivatott, és elmondta, hogy se lássak, se halljak azon túl, amit a gróf mond: megértettem én mindent jól, becsületesen. Fekete Liszka, — ismertem én minden nemzetségét, bolondul a Pali után, Pali is szereti, de rákötötte magát az a vén grófné, hisz majd anyja lehetne, de hisz jó, ha egy vén ember elvehet egy gyerekleányt, hát egy vén asszonynak is meg van a maga jussa, csak megfizesse. Beszéljünk magyarán. A gróf meg szeretné az özvegy grófné birtokait. Igy áll a dolog. Nem is rosz. Hallgasson meg engemet a méltóságos gróf ur, ugy is rajtam fordulna meg az egész. A gróf is szeretne kibujni a bajból, én se szeretem a kötelet, Palinak is jól fogna a grófi nagy uraság, Liszkának is eljött már az ideje. Mindez igaz és helyes, csak el köll találni a dolgok nyitját. Ha egyik urfi meghal — senki sem ütődik meg, hanem ha a másik is utána koczog hamarosan, már ez nagy baj lesz. Itt csak a vak nem lát.

— Ha maga asszonyság ennyire fél: akkor semmit se szóltam, és vége az egésznek.

— Én nem félek, de szeretnék jó munkát tenni. Minek ki nem mestere, hóhéra annak. Ugy kell a dolgot megcsinálni, hogy Liszkát elvegye Pali, a gróf meg a grófnét. Igaz e?

— De ez nem megy.

— Hátha megy.

S a ravasz fegyencznő éles szemei bevágódtak a gróf sáppadó arczába.

— Hogy gondolja ezt Czunyáné asszonyság.

— Hogy? Előbb kerüljek én ide a grófnéhoz, akkor majd meglátom mit tehetek az urfiakkal.

— De hát eleinte nem igy beszélt.

— Én most is azt mondom, amit mondtam. A ki akkora munkát akar elvégezni, az jól felkösse az eszét. Én meg is igérem, meg is teszem, hanem a maga idejében.

A gróf idegesen törülgette verejtékező homlokát.

— Elhagyom az egészet — s távozást intett az asszonynak.

— Már most nem lehet elhagyni gróf ur, benne vagyunk.

— Semmit se mondtam. Távozzék.

— De vannak ám tanuim.

— Hol?

— Az az én dolgom.

— Magát én zsandárokkal fogom elzáratni, ha rögtön el nem kotródik.

— Oh azt meg lehet cselekedni, hanem nem jó lesz. Itt van két czimborám, egyik az én atyámfia, másik a gróf inasáé. Azok itt az oldalszobában hallottak mindent. Nem vagyok én süket gróf ur, a hatodik öreg apám se volt az, meghallom én még istennek hála a légydongást is. Tudtam mire vállalkozom, ahhoz készültem.

A gróf botot ragadt, fenyegetőzött; ilyen kelepczébe nem jutott még.

— Hagyja el a gróf ur, megértjük egymást

Nekem is élnem kell, látom a gróf is élni akar. Nem azért ültem hét évig a tömlöczben, meg egy kicsit tovább is, hogy ne tudnám, hogy kell becsalni a madarat. Engem megölhet, de a mit mondott: az többé nem titok. Ugy bizony kedves gróf. Ha akarunk valamit, azt most már ketten akarhatjuk, de szépen, de okosan.

Welden gróf az igazi kétségbeesett gonosz emberek szokásaként egyet forditott a nyelvén, s lágyabb, engesztelékenyebb hangon indult.

— Én beösmerem, hogy hirtelen ember vagyok, de arra esküszöm, hogy nálam a világon jobb ember nincs.

— No igy, lelkem méltóságos gróf ur. Roszszul esik az az én szivemnek, mikor a legjobb szándékkal, meg akarattal vagyok, oszt nem hisznek bennem. Azt ne tessék rosz néven venni, hogy én ide tanukat hoztam, igy tanitott az én mesterem, az olasz grófné. Nincs ebben semmi különös. Ha a tüz ellen, viz ellen, vadállat ellen biztositani kivánja az ember ezt a rongy életét, hát az ilyen nagy dolgoknál, a milyeneket most mi ketten akarunk, bizony ott is megkivántatik az okos előrelátás. A kit egyszer a kigyó megharapott: az a gyiktól is fél. Szeretek én segiteni embertársaimon, hanem sallariumomat megkivánom. Hány szegény teremtést, uri leányt, paraszt leányt, uri asszonyt, paraszt asszonyt megmentettem én már a szégyentől, hány verekedő, féltékeny férjtől egy-egy szerencsétlen asszonyt, hanem

mindenütt arra is volt gondom, hogy ne jussak a csávába, vagy ha jutok, olyat is berántsak, a ki majd kihuz, mert muszáj. Oh lelkem méltóságos uram, nincs én tőlem mit félni, ha én oda adom a nyakamat, hát akkor én, mint a rosz kutya a vas csuklóból ki nem húzom.

— Hát jól van Czunyáné asszonyság, de maga se féljen én tőlem. Én adok magának egy pár száz forint előleget, fogjon a dologhoz istenesen. Mentől előbb végezünk, annál jobb. Most — a nevelőnek elpusztulni már nem szabad —

— Nem? ugyan mért?

— Megigértem Fekete Liszka kisasszonynak, hogy én Bodont okvetlenül megszerzem neki férjül. Bodonnak előbb be kell kerülni a börtönbe. Érti? Ott meg kell törnie tökéletesen a rettenetes vád sulya alatt. Akkor egy látogatást tesz nála — a mit én ki fogok eszközölni — Liszka kisasszony. Elébe tárja, hogy kiszabadulása, ártatlanságának, becsületének visszanyerése egyesegyedül ő tőle függ. Akarja-e? Ha igen, akkor váljon el a grófnétól. A grófné, mikor egy börtönben ült ember akar felé közeledni: sokkal finomabb érzésü lesz, sem hogy a válást egyenesen ő ne kezdje.

Most következik az én ügyem a grófnéval. Ennek igy kell menni. Megértette Czunyáné asszony?

— Meg, csókolom a gróf kegyes kezeit.

— Fogja ezt a pénzt. És most már Czunyáné asszonyság lássunk egész lélekkel a munkához.

TIZEDIK FEJEZET.

Két jó barát a szép ifju korból.

»Szilvás 185*. május 16-án.

Kedves Gyurkám, szeretett régi pajtásom!

Áldom az én Istenemet, hogy öreg szüleimen, két jó testvéremen kivül a legkedvesebb ifjukori, azt mondhatnám gyermekkori pajtásomat, barátomat is megtartotta én nekem. Hányszor szerettem volna föltárni előtted szivem legrejtettebb gondolatait. Ámde nem volt szabad. Nem tudtam, hogy amit én látok, valóban igaz-e? Nem csak képzelem-e? Egyik nap azt mondtam: velem valami nagy czélja van Istennek, már a más nap ki kellett magamat nevetnem.

Pajtás, mikor rongyosan, mezitláb, egy kis butyrocskával megindultunk Baranyának, hogy mint szegény kecskeméti diákok nehány forintocskát összegereblyéljünk a prédikálásunkkal, és egy-egy jobbacska gúnyát akaszszunk hazajövet magunkra: nem gondoltam, hogy a szava-garéi, vörösmarti, szőllős-kövi eklezsiánál messzebb vihessem.

Legmagasabb czélomat az képezte, hogy a szegény öregeim egykor nálam, szerény kis parókiámban huzzák meg magukat. Kastélyról, messze terjedő szántóföldekről, erdőkről, ménesekről, juhnyájakról, csordákról — még álmomban se mertem volna képzelődni.

És most ugy van, hogy a beláthatatlan és kipuhatolhatlan isteni gondviselés engem sok mindennek alkalmasint urává tesz.

Nem kerestem, soha se jártam utána.

Látja ezt az én jó Istenem.

Hát Fekete Liszka? kérdezed.

Kedves Gyurkám, ezzel a képpel akarok előtted számolni.

Szerettem-e?

Mint az Istenemet. Sokáig — a mint sorsom ide fordult, a hol most áll — azt gondoltam, megbolondulok. Én ettől a leánytól elszakadni nem tudok, nem is akarok. Megverne az Isten, ha mást tennék.

Szeret-e ő is?

Oh barátom, hiszen azért hozott ide, hogy lásson; azért nem ment senkihez, pedig jó szerencséi kinálkoztak, mert csak az enyém akart lenni. És most mégis — —

Jaj be szeretnék kedves pajtás egy éjjelt valami korcsmában tölteni veled ott a temető körül a Bruz uramék korcsmájában, abban a kis kerti szobácskában, hol mint boldog theologusok oly sok édes órát töltöttünk gyenge borocska és

vékony vacsora mellett. — Hogy kitárnám én ott a szivemet, elbeszélném ennek az én különös történetemnek első kezdetét, folyását, végét a mai napig. Megkönnyebbülnék. Te tőled, ki előtt nem volt titkom soha: megkérdezhetném, ha ezt teszem, a mit teszek : becsületes ember leszek-e? nem itél-e el a világ? Szólj? mit mondasz? Az én eszem már nem tud tanácsot adni.

De hát most már nekem a dolgok elől kitérnem nem lehet. Én olvastam Werthert, együtt olvastuk. Megtehetném, hogy én is öngyilkosság által oldjam meg a csomót: de barátom engemet az élet nehéz esztendőkkel készitett el olyanná, a minő, és a ki vagyok. Én soha nem érzelegtem, mert erre nem értem rá. Te, még azt se mondtam soha Liszkának, hogy szeretlek, csak szerettem, nagyon nagyon szerettem. Soha én meg nem csókoltam, csak mint egy angyalt imádtam. Arra akartam fentartani minden gyönyörüséget, mikor Isten előtt, ember előtt az enyém lesz és egy kis eklézsiácskába elvihetem. Oh barátom — —

De minden máskép esik, mint a hogy az ember akarja és szeretné.

Mért nem születtem én is, mint Nagy Dani gazembernek, a ki a legnagyobb jóltevőjének három leányát bolonditotta el és tette szerencsétlenné. Ő már esperes, családos ember, gyermekei vannak. Két feleségétől már el is vált: mégis szeretik, de sőt becsülik.

Nem, én a szegény szüleimnél alacsonyságot soha nem láttam. Sokban szükölködtek, de megbecsülték egymást. Tudom, hogy ifju koromtól fogva kedves óhajtásuk volt, hogy én elvegyem Fekete Liszkát, az én drága kis tanitványomat. Anyám ennek a gondolatnak élt. És soha egy levelet nem kaptam tőlük, melyben Fekete Liszkát, hogy mint van, hogy van — fel ne hozzák.

Ők kétségkivül mindig azt hitték, hogy mi a legjobban vagyunk egymással.

Szerettem is — és ő is szeretett engemet. Ezer jel elárulta azt.

De hát Isten, szakaszd ketté fejemet, mit csináljak?

Ezt is te adtad, a kihez az élet köt haláláig, és halálomig.

Ki ez? Én még senkinek se mondtam eddig, csak ma irtam meg a szüleimnek, és ime most irom meg te neked.

Ez: özvegy Szilvásy Gábor grófné — az én főnöknőm, az én kedves tanitványaimnak az anyja.

Hatodik esztendeje, hogy itt vagyok. És képzeld, ezt a helyet nekem szegény Liszka szerezte — a nagy dicséretei által.

Nem vagyok én nyomorult ember, hogy most ezt teszem a mit teszek? Volnék inkább valahol vén káplán, kosta, nagy lévita, vagy akármi, csak Isten ezt a poharat távoztatta volna el tőlem.

Hát nem tehetem azt, a mit akarok? nem vagyok a magam ura?

Nem, ujra mondom, nem.

A sors kezében semmik vagyunk. Isten, mint a vizeket — ugy hajtja a mi életünket is.

Kedves barátom, a grófné — egy rendkivül nemes, áldott, jó asszony, egy tiszta életü lény, engemet, az én szorgalmamért, lelkiismeretes tanitásomért, a grófokkal tanusitott bánásmódomért — a mit én csak nagyon sokára vettem észre — megszeretett.

Tanumul kérem fel a jó Istent, hogy én a grófné mélyebb vonzalmának megnyerésére soha egy illetlen lépést is nem tettem. Mig a gróf élt, ő is még az árnyékát is kerülte annak, hogy velem valami olyasmiről szóljon. Bár láttam, hogy engemet igen félt Liszkától és sok oly apróságot mond róla, a mivel azt akarta velem megértetni, hogy ő nem lesz én hozzám való. De hát ebből én semmit se következtettem.

Most — egy pár hónapja, vagy valamivel több, a grófné nyilatkozott, hogy ő engemet szeret és férjeül akar választani. Ő szerelem nélkül ment, szülői, rokonai erőltetése folytán a grófhoz, ki husz évvel öregebb volt mint ő — most szive legőszintébb vonzalmát akarja követni. Bennem egy józan becsületes, — no tudod, igy, s ugy — talál: ennél fogva hát — —

Láthatod pajtás, hogy a körülmények hova fejlődtek.

Én majd nem tudtam hova legyek. Csak néztem, hallgattam és szerettem volna sirva fakadni. Mit sirattam volna? A nyomorult életemet.

Hetekig — alig mertem a szeme közé nézni.

A gróffiuk tomboltak, ugráltak csókoltak örömükben hogy a papájuk én leszek, és lassan lassan — egyen kivül — mintha a grófi rokonok is beleegyezni látszanának.

Sok már felajánlotta per-tu barátságát és egy-egy kis kölcsönt ugyancsak kért is már tőlem.

A traktusunk meg — a mint annak idején olvashattad is: megválasztott kurátorának a néhai gróf helyébe.

Fölötte sajnálom, hogy a sors Liszkától elszakitott, de én, ha hibáztam is abban, hogy a grófné felhivását — elfogadtam: minden uton módon igyekszem kárpótolni a szegény jó leányt rokonai és testvéreiben. Életem egyik legkomolyabb feladata lesz, hogy Liszkának jövőjéről teljes mértékben gondoskodjam.

Többet tennem nem áll hatalmamban.

A hála, a tisztelet, a mi engem öt hat év óta a nemes grófi családhoz köt: utamat megszabta.

Én egy egyszerü, közönséges ember vagyok, szegény emberek gyermeke, én az életben nagyon sokszor ettem a más kenyerét, és többet láttam a nyomorból, mint más a napsugárból: és amire magamat elköteleztem: annak a legtisztább lélekkel meg is fogok felelni.

Egyebet sem nem igérek, sem nem cselekszem soha.

Meg fogja látni a világ, hogy a mit nyertem: azt nem becstelenséggel szereztem: Az én régi tanáraim az öreg pisze, meg karika, meg a többi, meg a tanuló társaim, Jóska, Sándor, Tamás nem fognak a Bodon Pali élete miatt soha is megszégyenülni.

A dolog kedves pajtásom igy áll.

És most mit kérek.

Meghozattam a dispenzációt, ott esküdhetünk, a hol akarok. Én azt mondtam a grófnénak, ha nincs ellene kifogása, nekem egy régi kedves tanulótársammal és barátommal ifjukori kötésünk van, hogy egymást esketjük. De én a papi pályát elhagytam, inkább a jogi tért választottam azóta, én tehát az ő házassági kötésénél nem szerepelhettem, de ő vele szemközt engem baráti szerződésünk köt.

— A legteljesebb készséggel nyugszom bele, hogy te ezt a szerződést megtarthasd. Hozzá teszem: ott akarok esküdni, annak a barátodnak a házánál.

— Köszönöm grófné, akkor Pünkösd első napján délután szeretném, ha Dióson esküdnénk Harkályi György barátom papi lakásán.

— Mért nem a templomban? Talán nem feszélyez ez téged kedves Pálom? Én szivesen megyek. Legyenek ott a fiaim is. Az én részemről

ezek elég tanuk, a te részedre majd találunk ott valakit — szólt a grófné azzal az elragadó mosolylyal, mely a legnemesebb lelket mutatta.

Igenis kedves Gyurkám, most már készülj. Pünkösd első napján ott leszünk az egész násznép, de nehogy valamely készületekbe kergesd az én kedves komám asszonyomat, mert eskü után azonnal elindulunk. A fiuk vissza Szilvásra, én a grófnéval az én öregeimhez le a mi kis otthonunkba. Ez az akarata.

Ugy-e megteszed a kérésemet kedves régi czimbora. A te igaz szavaid lehozzák nekem és nekünk az égből az áldást.

Kedves komám asszonynak a grófné is tiszteletét küldi, én meg a kezeit csókolom. Tégedet és mindnyájatokat (hány gyermeketek is van már?) ezerszer ölellek csókollak — igaz szerető barátod Bodon Pál.«

A kis szőke, igénytelen arczu kopaszos embernek reszkettek a kezei. Felkiáltott:

— Julcsa, gyere csak —

— A kis lánynak adok enni. —

— Hozd be azt is, de mindjárt.

— Teremtő Isten csak nincs bajod? A fejed megint szédül?

— Dehogy szédül, dehogy szédül — csak gyere. Semmi baj, de nagy öröm.

A papné, egy magas, erőteljes, barna, fiatal asszony, — nagyon is egyszerü de tiszta köntösben

karjára kapva leánykáját, egy nagyobbacska fiut meg a két ujja közé csipve — sietett a muzeumba (ez a papi-szoba, ha egy lépés széles is).

— Ugy-e mondtam Gyuri, a szüleim. Itt lesznek Pünkösdre.

És ki akarta ragadni férje kezei közül a levelet.

— Hozza őket az Isten, de nem onnan jött a levél.

— Hát honnan?

— Majd elolvasom, de ne nézz bele, üljetek ide velem szembe.

S a lelkész ur kedves lágy, de elég csengő hangon hozzá fogott a hosszu levél olvasásához. Közbeközbe sokszor megállva, hogy megvárja mig a neje kisirja magát.

— Istenem Gyuri — ilyen szerencse kellett volna neked is, nem ilyen szegény leány mint én.

És most azért sirt, hogy ő olyan szegény leány.

— Ne busulj a miatt aranyos Juliskám, van nekünk mindenünk.

— De grófné!

— No, az ritka eset.

— Milyen lehet vajjon?

— Mindenesetre egy nemes lélek. Mai világban. —

— De hát szegény Fekete Liszka? Ugy-e, ugy-e?

— Az az. Ezt én is sajnálom.

— Te nem hagytál el engemet.

— Nem volt rá okom. –

— De ha lett volna?

— Te te, hát nem elégszel te meg én velem? Gonosz!

S a kis verhenyes emberke százszor összevissza csókolta szép barna feleségét és két kedves kis gyermekét.

OSZK

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

Menyasszony, hugom asszony, nénike.

Egy elnök mindig hatalmas személyiség, hát még ha nemcsak olyannak képzeli az ügyes bajos szegény ember, hanem valósággal az is, egy törvényszéki elnök.

Egy törvényszéki elnök azonnal elfogathat, elcsukathat, de sőt igen rövid uton szerencsétlen halandó társam még föl is akasztathat.

Ma talán nem, de az 1850 után való esztendőkben a német hivatalnokok, kiket ma Bach huszároknak mond a szerencsésebb nemzedék, sokat mertek, sőt ezt a sokat tenniök a rend mindenható érdekében kötelességük is volt.

Az xxxi törvényszéki elnök (különben tudom, hogy mindenki eltalálja, hogy kiféle, hová való törvényszéki elnök, de csupa illemből nem mondom ki a valóságos alföldi nevét) csönget, és finoman mosolyogva csönget. Vörös borotvált cseh arcza, nagy orra, széles szinész szája egészen kiderül.

Német ruházatu, pofaszakállas inas lép be

hetykén, ami a főnök és szolga közötti egy kézre dolgozást tiszta olvasható betükkel képes mutatni de hangosan mutatja is.

— Beeresszem azt a szép polgárnét?

— Most ne. Még várjon.

— De egy szép leány is várakozik itt, a kinek a bátyja lent ül a tömlöczben.

— Most ne. Még várjon az is.

— Itt van az a szép ügyvédné is.

— Most ne. Jöjjön be a kis Bodon de azonnal.

A kis Bodon zöldült, kékült arczczal belép.

— Akar-e maga porkoláb lenni — nagy fizetés, sok mellékjövedelem. Semmi ellenkezés, tulságos hálálkodás. Egyiket se szeretem. Maga mától fogva tekintse magát porkolábnak. Igaz igaz — hát maga nekem semmit se szól arról, hogy a fia egy igen gazdag magyar grófnét vesz feleségül. Üm hüm, hát miféle ember a maga fia? Nem tudott maga nekem a fiáról beszélni? Az ezredes urtól hallom az egész történetet. Mit tud maga Bodon bácsi?

— Én nagyságos uram annyit se mint az ujjam.

— No hát akkor magának nagyon ostoba ujja van. Katona volt a fia? Ne hazudjék.

— Hát egy kicsit volt. De gyerek volt ő még tisztára. Nem járt ő Halasnál messzebb. Kilelte a hideg, a lába lefagyott, az orra füle lefa-

gyott, aztán haza kergették. A szent Istenre esküszöm nem tett ő semmi bajt. Tanitóskodott előbb itt a városban, aztán elment nevelőnek Szilvásra a grófhoz.

— Az meghalt.

— Meg, de csak a télen.

— Hát a fia nem irt?

— Irt, mert mindig küld valamit.

— Azt nem irta, hogy Pünkösd után itt lesz a feleségével, a grófnéval? No hát itt lesz. Én tudom. Szilváson pompás vadászatokat lehet rendezni. Meglátogatjuk a maga fiát. Most pedig, a mint megjöttek, maga nekem azonnal jelentést tesz porkoláb ur. Mi? megértette bácsi mit mondtam? Most menjen haza. Szabadságot adok. Készüljön, hogy mondja a fiának, igen örvendene az elnök ur Micsodánszky Pauli, ha oly szerencsés lehetne, hogy a grófnéval együtt lakását itt tartózkodásuk alatt elfogadná. Értette bácsi?

Bodon bácsi nem tudta, merre forduljon, hogyan lépjen külebb vagy belebb, mit mondjon, mit köszönjön — csak eltünt.

Nemcsak akkor ostoba ám a szegény ember, mikor a szerencsétlenség hirtelen a földig veri, de akkor is, mikor a szerencse atyafiságosan megöleli és körül csókolgatja.

Szaladt a kis öreg szürszabó és porkolábjelölt, de olyan nyájas arczczal, hogy ha a legjobb kundsaftjaival találkozik — már több illem-

mel nem vigyoroghatna. Még a napszámosnak is köszönt a ki munka nélkül a piaczon lézengett.

— A menyemasszony, vagy nem is tudom, hogyan mondjam — dölt be a kis ember alacsony hajlékába, — ugy mondom mégis Méltóságos grófné, te is ugy mondd feleség: csókolom a kegyes kezeit Méltóságos grófné — te, ez dukál, rebegte Bodon uram, nem irt a mi Pálunk valamit?

— Mikor?

— Most.

— Hogyne irt volna.

S a tükör mellől az öreges asszony egy levelet vett ki.

Bodon uram el nem találta, hol, mely oldalról nyuljon a levélhez, feltörje, vagy még várjon.

Végre is nagy gyöngédséggel kipólyázta a drága levelet.

»Kedves jó szüleim!«

Csak egy két sort irok, ezt is csak lopva, mert a grófné ugy szándékozik, hogy egészen meglepje drága szüleimet. De igy én más tekintetből mégis szükségesnek találtam, hogy némely dolgokat szeretettel kérjek. Menjen el édes apám Galliához, és vegye fel azt a kis összeget amit oda küldtem. Unnep után itt leszünk, ha a jó isten segit, és addig valami történet közbe nem jő. Fogadjanak egy jó szakácsnét, de ne ám holmi urifélét —

— Itt a Czunyáné — kiáltott Bodonné asz-

szony — lám milyen jó hogy kibéküllem a gonosz lélekkel. — Most itt van ...

... és intézzenek mindent ugy, hogy se fényes ne legyen, se valami ügyetlen összevisszaság. A grófné igen egyszerü — majd különben pár nap mulva többet élő szóval.

Ha meg tudnák tenni kedves jó szüleim, hát senkinek semmit ne beszéljenek. Ezerszer csókolom..

— Aranyos, aranyos — szédelgett, dülöngött Bodonné és nézett az egek felé — —

— Hát persze, persze — lépkedett idébb odább Bodon uram.

— Te, porkoláb leszek, mit szólsz hozzá? Ott lesz ám fizetés. A vén remetét elcsapják.

— Én elmegyek a fiamhoz —

— Hát én? Persze, persze. Egy évvel ez előtt kiugrottam volna a bőrömből, ha ezt a pompás állást megkapom — de hát olyan az ember, ha kenyeret juttat neki az isten, hát már a kalács sem olyan jó, mint annak előtte. Persze persze. Elszaladok Galliához, azért a kis pénzért.

El bizony. Elszaladt, nemcsak a pénzért. Tele volt a szive. Más felől meg Bodonné szaladt el a kománéjához, a kántorné hoz, a kis tanitónéhoz, meg ide, meg oda, a hova a határtalan öröm vitte.

Óh milyen az öröm, hogy viszi a választottját! Nem lehet azt elképzelni szomoru embereknek.

Az egész szép nagy magyar város megmozdult arra a hirre, hogy a kis Bodon hivatalszolga

mekkora éktelen szerencsét csinált. A fia, az a közönséges cseplesz ember egy gazdag grófnét vesz feleségül. Vén lesz a grófné, meg csúf — taglalták ez ünnepi hirt szerte mindenfelé. A borbély ezzel élesitette borotváját; az egyházfi ezzel gyüjtötte templomba a hitetleneket, a korcsmáros ezzel adott izt rosz sörének, és lőre borának; a czéhek ezzel ingerelték egymást; a szürszabók ezzel ágaskodtak. A kántorné egyet lökött nagy hektikus fián, hogy az nem tudott bezzeg olyan szerencsét csinálni, mint a Bodon Pali, holott egy kántor fiu meg egy szürszabó fiu mégis csak nagy különbség.

Czunyáné, ki egy hét óta mindennapos volt Bodonéknál, a rettenetes magasztalásokra csak röhögött. Irigy, nyomorult elcsigázott lelkét forralta a méreg.

— Adok én nektek komisz kutyák — duzzogott a fegyenczné — nem vetek neki két hetet, a tömlöczbe szoritalak mind a kettőtöket. Oda én, ne legyek becsületes asszony, ha meg nem teszem.

Természetes, hogy e borzasztó szándékát a gonosz rokonnak a boldog Bodonék csak távolról sem sejthették.

Egy megbékélt szegény rokon olyan, mint az, éhségtől megjuhászodott kutya. Lakjék csak jól.

Nem szeretnék egy fedél alatt lakni olyan atyafival.

Volt benne részem!

Este felé járt szinte az idő, mikor előbb Bodon uram, majd Bodonné megrakodva mindennel a mi csak jó, a mit csak boltban, piaczon, jó helyekről venni lehet.

Liba, de milyen, meg hány? bárány, eleven; kacsa, kövér; túró, mint a hóvilág; vagy, mint a sárga rózsa, hogy az ember bele harapni szeretne; zöldség, a legfinomabb, minden a mi ujság. Volt rá pénz. Finom borok, fehérek meg vörösek, hogy az öreg Bodon nem is tudott nekik ellentállni — A legpompásabb liszt, kalácsnak.

(Jaj hogy enném egy falatot belőle én is, szegény nyomorult özvegy ember!)

— Hát az esperes ur itt lesz kedves feleség. Már csak meg kellett hivnom. Eljő feleségestől, azt mondta, hozza minden gyerekét. Persze, persze. De a nagyságos elnök ur, itt ami házunknál. No Czunyáné — ölelte meg atyafiságosan a kis kurta ember a száraz sovány rokont, ki a nagy családi örömben hol kipirult, hol elsárgult, mint a halál — no itt lesz mit sütni főzni.

— Csak bizzák rám. Az én főztem, süttem után meg az ujjukat is megnyalhatják.

— Malacz legyen.

— Piros. Tudom én.

— Meg ropogós. Hajh!

— Rétesek — szólt Bodonné. A drága fiam ezekért élt halt.

— Sütök én olyat, hagy a király ő felsége is megeheti.

— No ha jól üt ki a dolog —

— Ne adjon nekem semmit sógor, csak kommendáljon el a grófnéhoz.

— Meglesz. A menyemnek csak egyet szólunk.

— Ne hogy valami parasztos szót kiejts a szádon — állott fenyegetőleg Bodonné. Méltóságos grófné — igy mondd.

— Ne félj. Forgok én urak közt, tudom én mi a becsület, hogy hogyan kell, miképen kell. Hanem iszom egyet a fiam egészségére.

Ivott bizony, hogy tiz óra tájt tánczra kerekedett. Kurjongatott. Forgatta Czunyánét, mikor a kis kaput zörgetik.

Az öreg ember majd elhalt ijedtében. Csak nem a fiam!

Nem nem. Valami járókelő őr állott meg, a nagy éneklésre. És lassan odább is czammogott.

Az első ijedség után össze szedték magukat az öregek, s mintha templomban volnának, csak sóhajtani mertek s elrebegni egy egy: oh édes istenem atyámat.

Bodon uram egész nap sepergette az udvart, tisztogatta a kis kertet, a ház tetejére is fölmászott volna, hogy mindent jó karba helyezzen.

S valójában épen a házacska tetején is ült,

kezében fürésszel, kormos, piszkos, amint egy jó gazdához illik, mikor, de már a szép pünkösdi ünnepek után való nap ugy délelőtt, két hintó állt meg a fakilincses ház előtt.

Az első hintóból hirtelen kiugrik Bodon Pál ur, diszes fekete ruhában, és lassan, mint egy elkényeztetett gyermeket szokás, kiemeli a grófnét, ki ugy ugrik le mint egy eleven fiatal leány.

— Jaj fiam — teremtő atyám, — kászolódik a háztetőn erre arra, mig a tyukól körül valahol sikerül lecsuszni a boldog apának.

Már akkorra Bodonnét össze vissza csókolják.

— Jaj méltóságos grófné —

— Csak menyem asszony — igy igy. Én meg ha szabad: anyám. — Volt ölelés, hálálkodás, a mit csak a túláradt boldog sziv tehet.

Egy kis fiatal leány tolta oda magát a szomszédból — nem is vették észre mikor, hogyan.

Ez is oda mászott a grófnéhoz.

— Méltóság ...

— Csak nénike — ugy ugy.

A koma is ott termett, egy tisztességes szürszabó.

— Oh, oh hajtogatá magát, nem hiába ment fel a Krisztus az egekbe, de küldött is olyan áldott lelket — a grófné — a méltóságos grófné — dadogá a tisztes polgár.

— Csak hugom asszony. Hát maga — mintha láttam volna már az ispánéknál, nálunk Szilváson

— szólt nyájasan a magas száraz asszonyhoz, ki hidegen, irigy feszességgel állott a háttérben.

— Én Czunya Gergelyné vagyok.

— Nagy főző, hires főző, de minő — fogott mindjárt az ajánláshoz Bodon uram. De ugyancsak atyafi is közelről.

— Akkor eljön maga én hozzám szakácsnénak. Ugy-e?

— Jaj be jó lesz — ujjongott Bodon uram. Ugy-e fiam Pál?

TIZENKETTEDIK FEJEZET

A méreg.

Örvendetes esetek, legalább kedves hazánkban, mindig voltak arra, hogy egy-egy tökéletesen elszegényedett gróf vagy báró ugy a polgári mint a katonai rendből leszállott a középrend, a köznemesség családjaihoz.

A gazdag szappanos mester; a százezrekkel biró téglaégető; nagyborkereskedő, nagybirtokos nemes ember nem beszélt épen a levegőbe, nem épitett hiu kártyavárakat, mikor ügytársainak, talán irigy rokonainak ki találta mondani, hogy Elizem, Máriám, Amáliám, Zsófiám grófné, báróné — de sőt herczegné lesz.

Sok érdemes munkás család jutott igy be a magas dicső aristokrácziába.

Lassanként nem is csodálkozott ezen senki.

A süket lakatos kóczos Boriskája igy lett báró Weinstein ezredesné; a nagy vendéglős vastag Pepikéje igy emelkedett Szederfáy grófné rangra; és most, a milliomos paraszt, Varga Mi-

hály Erzsikéje igy áll ország-világ csodájára a herczegnői titulus előtt.

Ezen csak egy műveletlen, irigy lélek csodálkozhatik.

De nem csodálkozik.

Hanem hogy egy javakorbeli derék, csinos özvegy magyar grófné, a legjobb magyar grófi családok tagja, egy gazdag urnő mikép választhatott férjül egy szegény nevelőt, egy szerény állásu hivatalszolga fiát, ki sem nem hires művész, világhirű hegedüs, festő, színész, csak egy házi tanitó, (volna legalább egy ügyes hadnagy) de csak házi tanitó, szerény, ideiglenes magánhivatalnok: hát azon már ebben a derék magyar városban mindenki lelke mélyéből csodálkozott.

Azért nem lehet rosz néven venni, ha a polgári, egyházi, törvényszéki, katonai küldöttségek tömegesen jelentkeztek a gyorsan elterjedt magasztaló hirek után — hogy a különös grófnét, és bolond szerencséjü férjét, szinről szinre láthassák.

Épen délelőtti tizenegy órakor volt bejelentve a református papság hódoló tisztelete; utána nyomban a katholikus, majd lutheránus, majd zsidó egyházi notabilitások szin elé járulása. Majd a hatóságok, egyletek, czéhek, végül a szinpártoló egylet alázatos megkeresése.

Bodon uram arany szabadságidejét élvezte, és a tyukól melletti fatartóban fia tiszteletére mindjártmindjárt takaritotta ruháját, csizmáját, mert a kül-

dötségeket ő jelentette be a grófné urához. Ott lehetett látni mosolygó, boldog apai arczát, a mint a folyosón köhécselt és rendezte terveit a jövőre, mint fiának legbensőbb titkos tanácsosa. Ah menynyit szokott beszélni a grófné menyemről, a grófi rokonokról, kikkel ő most már valóságos atyafi.

Ez a sokgondú világ igazán egy nagyon boldog embert láthatott.

Bodonné asszonyom, a leendő porkolábné, diszes feketébe öltözve, mintha templomba vagy uri temetésre készülne minden perczben, ott tibbetlábbadt a menye körül, hogy minden szavát ő fogja fel a kedves fiával, a drága Pálommal együtt. Könnyebb volt az anyai lelkének, ha a grófné ruháján egyet húzott, igazitott.

Annyit sirt örömében, hogy már nem is tudott nézni és beszélni sirás nélkül.

Tele voltak az öreg ránczos szemei könynyekkel. De minő könnyek voltak ezek! Édesek a szivnek, mint a szinméz, és tiszták mint a harmat.

Ugy érezte, hogy ő eddig nem is tudta mi a becsületes járás, most tanult csak finoman járni, nevetni, beszélni a grófnétól. Egy falatot le nem nyelt volna addig az asztalnál, mig azt ki nem leste, hogy a grófné, a lelkem drága menyem, hogy eszik.

Egyre rakta a tányérját, még annak a finom libának, báránynak a csontját is belé diktálta volna.

Ő most a többi gyermekeinek, az unokáinak nem élt: összes érzése, cselekvése a menyem volt, a grófné.

Épen a papságot fogadta Bodon Pál ur; mialatt a benyilóban a grófné is helyet foglalt néhány legbensőbb kománéval és sógornéval és természetesen a Bodonné mamával, midőn Bodon uram örvendező apai érzéssel oda furakodott a fiához és egy levelet csusztatott a tulajdon kezeibe.

A hódolati szép jelenet után pár percznyi szünetet kért Bodon Pál úr, hogy a levelet átfussa.

»Nagyságos ur és Méltóságos grófné!

Igen szomoruan és aggodalommal irom e sorokat, de kénytelen voltam vele. A kedves kis Gusztáv gróf — —

Mert ott volt a háta mögött a grófné, ki hirtelen kivette szemeivel a nagy aggodalom okát — éles sikoly töltötte be az alacsony szobácskákat.

— Mi az? kiáltott parasztos egyszerüséggel Bodonné asszonyom, s oda kapaszkodott a grófnéba — égés? Jézus Mária?

Egy szegény asszonyra, kinek azonban egy kis házacskája mégis van — mi lehet rettentőbb esemény, mintha ég a háztető.

— Nem égés anyám — törekedett Bodon Pál ur szüleit felvilágositani, hanem Guszti gróf meghalt, s most még ma el kell utaznunk.

Mint villámcsapás érte a borzasztó szó, hogy megyünk — a Bodon házat. Vége lett a gyönyörü deputációzásoknak, dikcióknak, a tervbe vett fáklyás zenének, a szinházban a diszelőadásnak, a tisztelet annyi szép kifejezéseinek.

De a nagyszerü vendégekkel ment a Bodonné mama is, sőt, mint szakácsné, a magát tökéletesen behizelgett Czunyáné is.

Otthon a kis Bodon uram bánatában majd elemésztette magát, de ezt mégis nem tehette, hanem komáival, szomszédaival, hivataltársaival és számos jó barátaival, a kik most rengeteg mértékben megszaporodtak — rendről rendre elmorzsolgatta a teméntelen kalácsot, drága sülteket, és megiszogatta a nagyszerü borokat.

Néha a kötelességszerü illem és rokonérzet a szegény kis gróf iránt — ki csak beteg volt — arra serkentette, hogy sirjon barátai előtt, mint nagyapa, de a bor arra is rávette a szegény jó embert, hogy daloljon, a pajtásaival kurjongasson és a maga módja szerint fejezze ki megáradt jó kedvét.

Azt kénytelenek voltak a komák, szomszédok, jó barátok egyhangulag bevallani, hogy a kis Bodon érti a tánczot.

Micsoda ugrásokat, figurákat csinált, csak egy grófi após volt erre képes.

Legalább sokan igy nyilatkoztak.

Mily egészen más jelenetek folytak le otthon a szilvási kastélyban.

A kis gróf csakugyan nagy beteg volt.

— Jaj jaj! — siránkozott amugy alföldiesen az öreg Bodonné asszony, — meghalok az aranyos unokám után. Mi baja drága czukrom? Hol fáj? s a jó asszony össze vissza gyúrta az erőtelen teremtést.

— Hozzanak — kiabálta — egy nagy darab avas szalonnát. Hisz ennek a gyémántnak a torka dagadt. Nem? A melle. Oh szivem, oh gyönyörüségem, oh kis gerlicze madaram, majd meggyógyitom én.

Kötök ide a mellére esett nyul hájat, az beszivódik jól, az aztán kieszi a fájdalmat. Ugy elmulik az a fájdalom, mintha csak elfutták volna. Négy gyerekemet, öt unokámat mentettem én igy meg. De hánynak adtam vissza az életét.

— Hagyja édes anyám — csititotta Bodon Pál ur, itt nem úgy van az.

Itt a doktor ur, itt vannak a doktor urak.

Biz ott volt doktor elég.

A grófné egyik ájulásból a másikba esett. Vádolta magát, hogy mért nem vitte le magával a gyermekeit.

A boldogság elrepült, s egy nagy fekete madár ott kopogtatott hol egyik, hol a másik ablakon.

Az öreg Bodonné künn azt suttogta, hogy az a madár a halál.

— Édes istenem, mit akar a halál ott, ahol

kenyér van; ruha van, minden van — jajongá az öreg Bodonné, a konyhában, a kulcsárnénál, a szobaleánynál, a kertészeknél, meg a hova csak a nagy szeretete elvitte, pedig sok felé elvitte. Mért nem megy a halál oda, a hol egy falat betevő sincs. Ott az én szomszédom, a kis Róth suszter, van annak nyolcz élője, meg utban a kilenczedik. Ott bezzeg tárt karokkal fogadnák, meg ott van a kis Varga tanitó, annak is van egy vak leánya, meg ott a gutta ütött apja, akit tiz esztendő óta ugy forgatnak az ágyában, mint egy tehetetlen bölcsőbelit. Mért nem megy a halál olyan helyre. Itt? mit keres itt a paradicsomban? De a halál is olyan, mint a kukacz, a legszebb almába furakodik.

Bement Czunyánéhoz.

Czunyáné szorgalmasan készitette az ételeket, mivel hogy aki nem beteg, meg a teremtő ép gyomorral áldotta meg, az bizony megeszi a jó ételt. Most hallgatott, alig lehetett a szavát venni.

— Mit főzöl Czunyáné? Ugy megenném egy kis jó levest, liba aprólékot rizskásával. Majd összerogyok. Mennyit sirtam, hogy már jártányi erőm sincs.

Sorra nézegette az ételeket, s egyikbe másikba beleütötte a villát, kanalat.

— Felséges isten, te Czunyáné, hogy lehetne itt élni ha a nyomoruság mindenüvé nem kisérné az embert, mint a büne.

De szomoru vagy? Mért vagy olyan szótalan? Nem szereted a helyet?

— Oh hagyj békét.

— Mit gondolsz? meghal ez a fiu?

— Tudom is én.

— Te, annak nagy baja van. Ez nem éri meg a konfirmációt.

Pedig milyen helyre kis legényke volna. Én úgy látom, a másik kettőbe is csak hálni jár a lélek. Milyenek voltak az én gyerekeim, mint a makk. Te, ezeknek nem adnak enni. Az én Palim otthon megevett annyit, mint itt az egész asztal. De volt is olyan két piros orczája, mint a rózsa.

Hogy Czunyáné nem beszélt, Bodonné asszony kiballagott.

Vitte, vitte a gondolata — s bebarkácsolt az ispánék udvarába.

— Jaj jaj — emelgette a karjait, a mint Fekete Liszka kisasszonyt meglátta a folyosón — de rég láttam.

Liszka kisasszony nem valami forró érzéssel, de oda ment az asszony elé, és törekedett nyájas barátságos lenni.

— Szép, hogy Bodonné néni megkereste a szegény leányt!

— Meg, szivem, hogy ne kerestem volna, de csak egy pillanatig ülök. Hogy van? Tudom, adott az isten a kisasszonynak is valami jó szerencsét. Szépecske, igazán szépecske. Hogy megnőtt. Istenem!

Csak nyögött, sóhajtozott, pedig tele volt az egyszerü meleg szive beszélni valóval, kérdezni valóval, de hiába. Nem szabad most.

— Adott — lépett ki e kemény, mogorva szóval az ispánné asszonyság a folyosóra.

— Anyám, a Bodon ur édes anyja, Bodonné asszony — mutatta be a tisztességes polgári, alföldies ruhába öltözött öreges asszonyt nénjének, nevelő anyjának.

Csak olyan meghajlás, köszöntés volt az, a mit az ispánné tenni tudott, hogy — mégis tegyen valamit. Rátért előbbi szavára, és a keserüség elégtételével ismétlé:

— Adott. Az isten a becsületes emberekről sem feledkezik meg.

— Hogy feledkeznék? Lám minket se hagyott el — vágott a sértő szó hegyébe az alföldi asszony.

— Olyan mindennapos látogatónk van, olyan ember tiszteli becsüli Liszkát, hogy a grófnál egy cseppel sem alább. Nem. Ha Bodon ur elhajlott a szive szándékától, s a nagy vagyonért megvetette a szegényt —

— Ugyan anyám — elmult az már. Talán nem is ugy volt mint maga gondolta —

— Ej, nem vagyok én, meg nem is voltam eddig vak — hát isten majd elvégez mindent. Tessék leülni — Liszka eredj csak, épen most sült

ki a jó turós lepény, hozz abból az aszuborból is — eredj csak.

Liszka kisasszony magára hagyta a két asszonyt és távozott, — de közben talált egy kis rést, hogy nénjének mérsékletet ajánljon.

— Itt nagy változások lesznek — ugy történhetik.

— Hallom el akarnak menni?

— Mi? Azt se lehet tudni ki megy el. Isten itél itt. Liszka dolga ugy áll, hogy menyasszony.

— Ah.

— Az. Oh a szépet, meg a jót észreveszik. Olyan előkelő ur, hogy az országban kettő sincs előbbvaló. Nincs. Nem hinném. A legszebb korban. Épen illenek egymáshoz, nem ugy mint Bodonék. Hát majd megbánja a grófné is. A mit tett, lelke rajta. Ilyen dolgot senki szárazon el nem visz, ne is vigyen. »Van biró a felhők felett.«

És büszkén vetette föl tekintetét az ispánné.

Hozta a pompás turós lepényt, egy kis sültet és bort Liszka kisasszony.

— Tessék asszonyság. Jó szivvel adjuk, mi nem értünk a nagyuri tettetéshez. Ha fáj a szivemnek valami, hát fáj: de ha örömöm van, azt se rejtem el. Én boldog vagyok, Liszkám igen igen nagy szerencsét csinál. Soha nem hittem volna, de hát a mi meg van irva: iratlan nem marad.

— Bodonné néni tessék, az én kedvemért, ezt ezt, meg ezt. Oh ugy örülök, hogy látom.

Bodonné igen vegyes érzések közt ugyan — de evett és mind jobb étvágygyal. A finom bor is sokat segitett a helyzeten.

Mintha mindnyájan igen meg lettek volna elégedve a sorssal, a jó isten kegyes rendelésével. A hangulat emelkedett. Ugy bele melegedtek az ügyek tárgyalásába, hogy Bodonné egészen ott felejtette magát.

Későn, csak ugy két óra felé találták meg az ispánéknál.

A grófné, kit fia betegsége is igen levert, nem valami jó néven vette az öreg asszonytól, hogy ugy oda maradt és épen olyan helyen.

Alig szólt egyet kettőt. Nem akart tudni semmit a rosz emberekről.

Mennyit fecsegett volna pedig a szegény öreg.

A betegség elvágta a szép napokat. A szilvási kastély fölött igen igen beborult az ég.

Egy este, már ugy tizenegy óra felé valami leányka csúszott oda Czunyánéhoz a konyhában.

A fülébe sugta, hogy a nagy diófánál várja egy ur.

— Mondjad csak, ott leszek, ha előbb minden dolgomat elláttam.

Most eredj szolgám, csak egymásután, mintha itt se lettél volna.

A magas, barna sovány asszony, igy mikor kiegyenesedett és villámló szemeit valakire vetette — félelmetes alakká vált. Eleinte mindenkivel nyájaskodott, és a grófnét is ezer hizelgéssel árasztotta el, most nehány nap óta komor volt és hallgatag.

Csak ugy oda vetve felelt mindenkinek.

Órákon át eltépelődött magában: a méreg itt van a ládám fenekén — füzé odább rettenetes gondolatait, de most még nem teszem. Ezek itt nagyon jók hozzám; minek ugranám, mikor nem kergetnek — az árokba? Hadd lássam, mi lesz a fiuból, meghal a maga betegségében, vagy kilábolja? Akkor is keverhetek a levesébe egy kis port. Minek vezetném én az isten kezét. Pali jó ember mint a tej; a grófné egy áldott teremtés — igaz ezeket a Bodonékat utálom, mert dicsekedök s azt hiszik, az eget is ők kaszálják — de hát mért tegyen én még most nyakamat a tőkére. Várjunk.

És kilopódzott a konyhából. Ment a nagy diófa felé, mely a széles park végén állott, az ispánék kertje mellett.

Bár sötét volt, hogy arasznyira alig látott a szem, mégis észrevette, hogy a fa alatt ül Welden gróf s az ölében Fekete Liszka.

Régen várhatott a szerelmes pár itt, mert egészen elfeledkezett arról, hogy valaki jöhet és nem fukarkodott az ölelkezéssel, csókkal.

Egy darabig állt és nézte őket mint a hiuz, és nyalta a száját.

— Nem megyek. — Nektek adjam én a szerencsét? Én meg majd bekerüljek? Tegyétek csak el. Majd meglátjuk: ki fizet jobban. Csak egyétek egymást lelkeim. Addig eszitek, a mig én akarom. Várjunk még azzal a méreggel. Pihenjen.

Egy hosszút még nézett, hogy befúrja a szemét a leány lelkébe — s azzal vissza fordult.

OSZK

TIZENHARMADIK FEJEZET.

A vizsgálat mit derit ki.

Welden Emil gróf, mint olyan legényember, ki szép jószágait rég elvesztegette már, de aki a jövőre a legszebb reményeket táplálta mégis, nagy társaság körében akarta megünnepelni születési évfordulóját.

A cselédség is észre vette rajta, hogy a gróf egy idő óta igen jó kedvü.

— Házasodik — mondták több helyen az érdeklődő családok.

— De kit vesz el?

Sokan egy nevet suttogtak, egy szép fiatal leány nevét, ki egy idősés asszonysággal többször megjelent a Welden kastélyban.

Rokon?

Lehet.

Akkor miért rejtegetné?

Ma azonban a boldog születésnapon nem rejtegeti, ott ül az asztalfőn az anyjával együtt.

A szilvási ispánné, és nevelt leánya Fekete Liszka, az elragadóan szép hölgy.

— Uraim és hölgyeim — akarom mondani — dadogá ünnepélyes makogással Sólyom gróf — ami szeretett öcsénk és barátunk, születési ünnepén, azaz ünnepélyén — arra határoztam magamat, hogy én, ki szónok nem vagyok, de imádok minden szép hölgyet —

Hangos éljenzés — és hajlongás a két nő előtt.

— Egy poharat üritsek önökkel, veleték barátim a megye, talán az ország legszebb hölgyének, az én drága öcsém szivbéli barátságának, egy nehéz betegségben ápolójának —

— Igaz, igaz — harsogta az asztali vendégség.

— Egészségére, boldogságára. E hölgy — és rámutatott tele poharával a gróf — senki más nem, mint a kedves tekintetes asszonyságnak — szerető leánya a szép Fekete Liszka kisasszony.

Az ifjabbak felugráltak és oda iramodtak a szép hölgyhez, az öregebbek barátságosan mosolyogtak, és szemökkel hamiskás jelentőséggel vágtak Welden gróf felé, kinek a sors felette csinos barátnét adott osztályosul.

Még az ünneplés zaja, kedélyes mámora le sem csilapult, midőn Welden Emil gróf meghatott arczczal, mindazon hirtelen elővett fájdalom szinlelésével, mely annyira meg tudja, és meg szokta

hatni a sziveket — felállott és egy levelet vett ki belső zsebéből.

— Halljuk — kiáltották többen oly hangnyomattal, mintha ők már tökéletesen tudnák, miről lesz szó.

— Nem fárasztom az urakat a levél elolvasásával, bár egy kitünő levél —

— Halljuk — —

És sokan titkon oda néztek a hölgyekre, kiknél ezuttal a női kiváncsiságnak mintha egy mozdulata se jelentkeznék.

— Mély fájdalommal jelentem ki önök előtt, előttetek kedves barátim (elfelejtette oda tenni — és a hölgyek előtt) hogy az én igen kedvelt és nagyrabecsült rokonom Szilvássy — azaz Bodon Pálné családjában megdöbbentő esemény történt.

Az ispánné intett a fejével, hogy: óh jaj!

— Gusztáv gróf, az én végtelenül szeretett öcsém ma, hajnali 3 és 4 óra között, kétségkivül a leggondosabb ápolás daczára — meghalt.

— Ah!

— Oh! —

— Lehetetlen —

— Az nem hihető —

— Hisz annak a fiunak semmi baja se volt —

— Mig az apja élt — — nem — —

— Fájdalom, egy nagyreményü rokont, a Szilvássy ág egyik legtöbbet igérő tagját elvesztettük.

Néhányan kijebb húzták székőket és odább tolták poharukat.

Egy kövér, puffadt képü fekete himlőhelyes ifju kikiáltotta.

— Ez legalább is gyanus.

— Kérlek Stefi gróf.

— Nem szeretem az ilyen halált.

A grófok, bárók, nemesek, a jó barátok összszenéztek, és egymás szeméből akarták kiolvasni, hogy itt valami borzasztó dolognak kellett történnie.

Abban rögtön tisztázódott a zavaros helyzet, hogy itt nem természetes halálról van szó.

— Nem, nem — suttogták a bizalmasabb barátok.

— Uraim, gondolom — szólt Welden gróf — a leghelyesebben akkor cselekszünk, ha a kik csak tehetik, és ama lesujtott család iránt érdeklődnek — melegebben érdeklődnek —

— Ugy van.

— Helyes.

— Ez az én véleményem is.

— Ha, mondom, azok velem együtt mentől előbb ott a gyász helyén megjelenendünk. Tartozunk ezzel egy nagyon nagyon szerencsétlen anyának.

Voltak, a kik a gróf szemeiben könyeket vettek észre.

— És ilyen embert lökött el Lotti egy pa-

raszt ficzkóért, mormogá a fekete himlőhelyes fiatal gróf. De ugy kell. Ah, jön még több. Fogadok hogy — —

Rángatta a szomszédja, hogy mérsékelje magát. Nők vannak jelen. Minden szó röpül. A dolog igen kényes —

— Éppen azért. Én — én — —

Intett Welden gróf, és az ifju ember valahogy elhallgatott.

A legkülönbözőbb hangulattal, találgatásokkal, fejtegetésekkel oszlott szét a társaság, hogy a gyászoló családnál még azon napon megjelenjék.

De mi adott arra okot, hogy bárki e szomoru esetnél ily sötét gyanakodásokkal éljen?

Jogos volt-e ez?

Szabad volt-e ez?

A bün bünt nemz, és e nemződés tétlenül nem marad.

Welden grót rendkivül vidám hangulatban fejezte ki gondolatait a hölgyek körében.

Az ispánné, Fekete Liszka és a gróf mélyen be voltak avatva egymás titkaiba. Nem láttak mást, csak a czélt, mely oly gyorsan sietett feléjük, és nem hallottak mást, mint a gonosz terv borzasztó suttogásait.

— De ez nagyszerü — tört ki a gróf a nők zárt társaságában — a vén fegyencznő pompásan dolgozik. Ravasz, nem is látatta magát. Oh az a — egy durva szót nyomott el ajkain — kitünően

vetette ki a hálót. Én most mindjárt felvetem a vádat.

A temetés után azonnal vizsgálatot kérek. A fiut exhumáltatom és — és talán mindakettőt börtönbe vettettem.

Nem, ezt még sem.

— De miért nem gróf ur? kérdé az ispánné.

— Mamuska ezt nem lehet még. A grófnét nem szabad gyanusitani, ez messze menne, ah igen messze. Tökéletesen elütne czélomtól, amit nem akarhatok. Elég Bodon. Üljön ő. Természetesen ki fogom venni, amit igen könnyen tehetek is, majd akkor, de most mamuska én sietek. Okvetlen ott kell hogy legyenek maguk is a temetőben. Figyelni kell mindenre, a legkisebb mozzanatra. Száz szem, száz fül. Értette angyalkám, — simitgatta meg a szép Fekete Liszkát, ki feltétlen engedelmességgel és bizalommal követte a grófot minden lépésében, minden gondolatában.

A hölgyek pár óra mulva elutaztak. S utánuk kevés vártatra a gróf is befogatott, s bizalmas barátjával, Stefi gróffal követte őket.

Már messziről lehetett látni a folyvást tóduló néptömeget, a mint a szilvási uton hosszú vonalakban, majd gyalog, majd kocsikon, közben egy egy gyors ügetésben sietö hintón törekedett elérni a szomorú kastélyt.

A nép soha sincs — legnagyobb munkája

mellett is annyira lekötve, hogy részvéte kifejezésében bármi is akadályozza. Kötelességet vél abban teljesiteni, hogy nagyjait, előkelőit tisztelje. Ünneplő ruhájába öltözik s oly igaz meghatottsággal járul urasága, vagy pártfogója gyász hajlékába, mintha csak templomba menne.

Gyermeteg szivében él még az isten; nem muzsika szó előtte a lelkiösmeret, melynek szavát csak ottan ottan hallja. Szive a nyomoruságban, az élet sulyos napjaiban is részvétre kész. Mikor sir, igaz könyeket sir. Nem kér érte jutalmat, elösmerést, csak mint a gyermek: egyet szeret, ha észreveszik. A tágas udvart megtöltötte már a nagy rokonság hintója, a nép pedig zsúfolásig beülte, beállta a gyásztermet.

Ott feküdt a szép ifju gróf drága, aranykeretü, fehéres szinü érczkoporsójában — mosolygó arczczal, mintha édes álmot aludnék, s testvéreivel folytatná tanulását, játékát. Hófehér vékonyka kezeire nem tapadt az élet szennyéből semmi. Talán érezte, hogy nézik, hogy édes anyák siratják sokan, sokan kiknek ép ily szép fiaik vannak — a temető lombos fái alatt.

Mosolygó, szép metszetü ajkán bizonnyal ott lebegett a szó: *én is oda megyek.*

A sürü tömegen egy csomó komor, kevély tekintetü gróffal keresztül törtetett Welden • Emil gróf, oda fúrta magát a halotthoz, s mintha egy rideg halottkém volna, jól megvizsgálta az arczot

s rajta minden kis foltocskát, mely a halált mutatá, éles szemeivel megjegyzett.

Intett a társainak, hogy nézzenek erre a halottra.

Azok jól oda néztek, a fejüket csóválták — a nép mély részvétre gondolt — aztán egy fordulattal bementek a gyászoló családhoz.

Ott már sokan voltak a magas arisztokráczia-ból — temetkezési fényben és pompában.

Mindjárt a grófné mellett az öreg Bodonné, ki most már mégis csak ide tartozott.

Welden gróf oda ment a grófnéhoz — azaz Bodonnéhoz és mélyen meghajtotta magát előtte. Azonban kezet nem nyújtott és nem csókolt kezet sem.

Alig egy pár percz mulva oda ment Bodon Pál urhoz is.

Tisztán hallhatóan mondá, sokak füle hallatára:

— Sajnálom, de ki kell jelentenem: a gróf nem halt meg természetes halállal; én a grófot ha eltemetnék is exhumáltatni fogom. Igen.

Ezzel hátra huzódott, és mindenek nagy felindulására nehányad magával kivonult a teremből.

Rémület szállotta meg a gyászközönséget, a mint a hir erősebb és biztosabb alakban terjedni kezdett.

— Mi történt?

— Hogy van?

— Ki tette? Borzasztó! A grófot megölték.

Undorral, megvetéssel néztek a mélyebb érzésü emberek az uj uraságra Bodon Pálra. Most

már mindenki talált benne valami csúf, becstelen vonást.

— Aljas!

— Alattomos. Meglátszott az mindig.

— Ugy csábitotta el a szegény grófnét.

— No de ugyan megjárta.

Még az esperes ur se tudott mellette felhozni semmi mentő adatot. Szégyen nem szégyen, de biz ő is, még a temetés alatt azon buzgó férfiak közé állott, kik a vizes lepedőt tökéletesen rávetették a szegény kurátorra.

Csoportok képződtek, melyek apróra megbeszélték, hogy a halált mi idézte elő.

Oh milyen jókedvü volt a közönség, mintha egy régóta garázdálkodó betyárt keritettek volna kézre.

Ez volt a temetés.

Ilyet még nem láttam.

A papok alig birták a nagy izgatottságban elmondani fényes dikcióikat. Az énekkar is összement.

— Összejátszottak.

— A grófné is bünös.

— Elcsukják mind a kettőt.

Már a lefejezésről, akasztásról is beszéltek a lelkesebbek.

Sokan örömükben szinte tánczra kerekedtek.

Óh irtóztató gonosz az ember!

Hol voltak a védők?

A vén Bodonnét szinte agyon verték. A legocsmányabb szavak röpültek felé.

De ünnepelték Welden grófot, azt a bátor nemes hőst, a ki az égbe nyuló szarvakat hatalmas kezével letörte. Bodon Pál megsemmisült.

A halott nem a szegény kis gróffiu volt, hanem ő, a rettenetes gyilkos.

— Oh hogy minden bünt kiderit az isten! nyögték az asszonyok — de deritsen is, hogy nyerjen igazságot a világ.

Mert az igazságra ez a világ olyan nagyon szomjuhozik.

No hát ilyen vidám temetés régóta nem esett Szilváson.

Sokért nem adták, a kik ott lehettek.

Jaj jaj micsoda történet! Ezen lehet táplálkozni évekig.

A temetés után való nap minden pesti ujság ezzel a borzasztósággal foglalkozott.

A mennyi képes lap akkor volt: mindenik közölte elől az erkölcsbirót, Welden Emil grófot, bentebb, hátrább a megkötözött gyilkosokat.

Egy főkurátor, a ki gyilkos. Ejh!

Egy gazdag grófnő, a ki a tulajdon gyermekét elpusztitja a latráért. Hajh!

Kiszállott a törvényszék Szilváson.

A bünügyet fölvették.

Tanu keresés, tanu kihallgatás.

A biróság asztalán három anonym levél, mely megczáfolhatatlan adatokkal bizonyitotta be, hogy az ifju gróf méreg által veszett el.

Ezt a három levelet Welden Emil gróf szolgáltatta át a bíróságnak.

De lesznek tanuk.

Bizony lesznek ám. Fölös számmal.

Nem festem Bodon Pál lelkiállapotát — ugy sem állott az másból, mint nyögésből és sirásból, mely néha a férfiun is erőt vesz.

A szegény grófné — —

Boritsa e képet sürü fátyol.

Egyik nap a másik után telt el, sietve gyorsan, eseményekben gazdagon.

Megérkeztek az orvos urak.

Kivonszolták a kriptából nemcsak az ifju grófot, de még az öreg grófot is.

A bonczoláshoz csak a legkiválóbb rokonokat és érdekelteket bocsátották.

A főhelyen ült Welden gróf — készen a szóval, hogy:

— Megvan, ott a méreg.

— Nagyságos, Méltóságos, tekintetes uraim — hangzott egy metsző női hang —

— Igen igen tekintetes bíróság, méltóztassék bebocsátani, ez egy igen derék asszonyság — intett az asszony felé Welden gróf — jöjjön csak édes Czunya Gergelyné asszonyság — jöjjön, jöjjön. Hol volt maga az istenért? Hova tünt el? Hol járt, hogy nem volt található?

— Az eszközeimért jártam. Itt vannak a hátam mögött, tessék azokat is beereszteni.

Két közönséges falusi ember, milyen ezer is van.

Utat engedtek nekik.

— Kár volt azokat a kedves méltóságos grófokat olyan rémitően földarabolni — kezdé Czunyáné asszony.

— Mért lett volna kár, asszonyság? válaszolt a biróság elnöke.

— Csak azért, mert azokat senkisem emésztette el a maguk betegségén kivül.

— Csakhogy az a betegség — —

— Hát megkövetem alásan, mért hivattak most engemet ide?

— Azért, hogy adja elő, hogy mint szakácsné, mit tapasztalt az ételek körül?

— Az öreg gróf irányában nem szólhatok, de az ifju gróf az én főztemet — sültemet ette, a mig szegényke enni tudott.

— Itt levelek vannak, a melyek azt tartalmazzák, hogy a beteg ételei meg lettek volna mérgezve.

— Ki mondja? Még az is gazember, a ki hiszi — —

— Nono — csöndesebben. Talán ki tudná magát fejezni illendőbben is?

— A grófné, éltesse sokáig a jó isten, olyan mint egy falat kenyér.

Őt csak egy förtelmes, komisz lélek gyanusithatná. Bodon Pál, az öcsém, a grófné ura is

olyan ember, hogy isten becsületesebbet, meg jobbat nem teremthet. Hát ezekkel végeztem. Hanem mondhatnék én sokat.

— De csak mondjon is.

— Igenis — igazitott egyet a kendőjén Czunyáné és lépett egyet előrébb — van itt, a ki szerette volna, ha én az egész grófi familiát a grófnén kivül kipusztitom. Erre kaptam is kétszáz forint előpénzt.

— Kitől?

— Hát ha beszélni hagynak, azt is megmondom. Ugy volt, hogy én május elején, gondolom 4-én délelőtt ugy 10—11 óra körül megjelentem két czimborámmal, ugyancsak egyik atyámfia is közülök, Welden Emil méltóságos gróf urnál, a tulajdon kastélyában, hogy —

— Tagadom, sohasem láttam. Azon napon Pesten voltam — kiáltott a gróf elhalványodott, zöldült arczczal.

— Hát Bokros Mihály, meg Czunya öcsém, hogy volt a dolog?

— A mint Czunya Gergelyné néném mondja. Mi mindent hallottunk.

— Kérek zárt tárgyalást — esdekelt remegő hangon a gróf.

A birák összenéztek s pár percz után a legszükségesebb egyéneken kivül eltávolitottak mindenkit a teremből.

TIZENNEGYEDIK FEJEZET.

A törvény, a törvény.

A törvényszéki kihallgatás, vallatás egyszerre csak mint a szilaj ló, melynek zabláját erős kéz rántja meg: megállott.

Az urak összenéztek.

— Czunyáné asszony, a tárgyalást a mai napra felfüggesztjük. Csak tartsa együtt embereit, hogy a mikor szólitjuk megjelenhessenek.

Most elmehetnek.

Künn a nép dörömbölt, várta a hireket, és nem akart az udvarról, a kapuk öbléből, vagy a hol biztos jó helyre tehetett szert, mozdulni.

— Én innen — hallatszott a követelő kiabálás — az istennek se megyek. A mi lesz, hát legyen, én kivárom.

— Hagyd el Kardos öcsém, nem eszünk mi abból ma, de még talán holnap se — szólt a tömegből egy galambősz haju öreg ember. Tanuld meg: a szegény embereké a kötél, az uraké a selyemtakaró. Láttam én, mikor a német egy

birkáért három embert akasztott fel: apát, fiut, vőt.

Az emberek a borzalom jóleső érzésével fordultak az öreg felé.

— Hej Savanyu bátyám, de éghet ám most valakinek a talpa alatt a föld.

— Ne féltsd te egyiket se. Varju a varjunak szemét ki nem ássa.

— Ahol ni, jönnek az urak.

— Nem mondtam, hogy nem lesz semmi. No látod?

— Vajjon hogy állhat a dolog?

A hivatalszolgák, hónuk alatt egy csomag irattal, majd a birák, kiküldöttek kezdtek szállingózni a széles folyósokról, mint mikor a hivatalos munkának vége.

Előrobogtak a kocsik.

Előbb az urak, majd a nép is, ki erre, ki arra elszéledt.

A falu, de az egész megye nem beszélt egyébről, mint a mérgezésről. Minden nap lesték, várták, hova dől az ügy. Mikor viszik a tömlöczbe az uj uraságot, mert ő a gyilkos, mikor viszik utána a grófnét is?

Nótákat csináltak a gyilkosságról és mint egy dicső embert, énekelték Emil grófot, a szegény árva Liszkát és a jó ispánékat.

A per lassan folyt, holott épen ugy indult, hogy rögtön befejeződjék. Nagy tuskó, vagy lesza-

kadt kőszikla lehetett az, ami a vizet folyásában ugy megakasztotta.

De az igazi bünösről csak nem lehetett kitudni semmi biztosat.

Ősz felé járt már az idő, a kukoriczásban megszaporodtak a nyulak.

Nagy kutyacsaholás verődött ki a szilfák mellől.

— No mi aligha kapjuk oda haza a kastélyában a grófot — fordult hátra egy könnyü, fél uri kocsi üléséről egy fiatalos paraszt ember.

— Miért?

— Azért tekintetes biró ur, mert a grófot ott látom.

— Hol?

És fölemelkedett, hogy szét nézzen.

Egy csomó tarka vadász eb nyihogott a gróf körül.

— Méltóságos gróf ur kérem, kérem — kiabált egy köpczös, jól táplált, bozontos haju és deres szakállu ur.

A gróf néhány lépést tett a beszélő felé.

— Kérem kérem, nagyon fontos mondani valóm lesz méltóságodnak.

A veres szakállu ur leugrott a kocsiról és oda szólt a kocsisnak:

— Miska, eredj lassan a kastély felé, oda érünk mi is.

— Minek tulajdonitsam a szerencsét biró ur?

— Nagyszerü kutyái vannak a grófnak. Én nem értek efféléhez. Tán egy nyulat se lőttem életemben.

A gróf nevetett és kivette szivartárczáját.

— Köszönöm gróf ur, most még nem. De talán később. Sok mondani valóm van.

— A mint tetszik.

— Rosszul állunk gróf ur. Borzasztó rosszul.

— Hogy?

— Átkozott rosszul. Nem irta-e Sólyom gróf és Stefi gróf hogy ma estére itt lesznek? Itt kell találkoznunk.

Egy hosszú meleg füstöt bocsátott ki a gróf szájából, és leverte szivarja hamvát.

— Jönnek. Irtak — mormogá a gróf.

— Én a legnagyobb titoktartás alatt mondom, a mit mondok. Ne tessék szólni senkinek. Egy szót se méltóságos uram.

A gróf egész közönyösen vett mindent, pedig az a kohó, a melyet a bün fütött, hogy égett oda belül.

— A vallomások, tanuk, — de mennyi tanu! — tisztára kideritették, — megbocsát a gróf, hogy igy beszélek — hogy a gróf nemcsak hogy elhirtelenkedte a dolgot, de beleugrott a legveszedelmesebb verembe, az éhes farkasok közé. Rettentőn elszámitotta magát.

A gróf ismét csak fútta a füstöt, és el eltátotta a száját jól.

Nyers, sértő támadó fellépéséből nem tudott most érvényesiteni csak egy vonást is.

Hol füttybe, hol valami operába kezdett.

— Gróf ur, hát nem tetszik rám hallgatni? Ne szóljak? Tán megkapta már az idézőt? Vagy az elfogatási parancsról is — —

— Megveszem a Margit szigetet, s ott a tél folytán elite bálokat rendezek. Lejön az udvar. Akkorra talán megkapom az arany gyapjas rendet.

— Értem gróf ur.

— Hozatok Párisból egy olyan szakácsot, a kinek havonként 300 frankot fogok fizetni.

Ismételte a füst fuvását, ami igen sikerült is a nemes grófnak.

— Hát lássa a gróf, épen ezért jöttem. Magas, igen magas helyről kaptam az utasitást, hogy jöjjek titkon és sugjam meg a grófnak, hogy a börtönt semmi uton se kerülheti ki, csak igen okos szimulálással. A világért főbe ne lőjje most magát.

Ez a legrosszabb lenne. Erre is eljöhet az idő, de most tartsa magát még erősen. Az a gaz szakácsné tett bennünket tönkre gróf. De hogy tehette a méltóságos ur azt, hogy ép a temetésnél inscenáljon olyan borzasztó jelenést? No hát különben az már jó, mert azt valóságos őrültségnek lehet venni. Az orvosok egyenesen annak veszik, és igen szerencsés invenciónak tartják.

Az mindenesetre be fog következni, hogy önt

valami jónevü német tébolydába visszük, a hol a saját költségén nagyszerüen élhet, csak valahogy el ne árulja magát. Nem kell hogy a dühöset játsza, mert akkor megkötik az ápolók. Legjobb lesz, ha kiadja magát Krisztusnak, prédikáljon, az iránt biztositom, hogy ez a grófnak jól fog állani. Ez a legártatlanabb. Vagy tánczoljon és képzelje magát valami világhirü tánczosnak.

— Tudja, olyan lucullusi ebédeket adok, a milyeneket még nem evett a világ. Megtaláltam a Dárius kincsét a templom alatt, egy koporsóban. Óriási koporsó.

— Jól van gróf ur, látom hogy már ellátták az utasitásokkal, de nekem egy kis józan észre van szükségem, csak tiz perczig, hogy a tényeket összeállitsam. Hallom, hogy vagyoni tekintetben igen gyengén áll. Pénz nélkül egy ilyen szerepet nem lehet eljátszani. Tessék ezt jól felvenni gróf ur. Az én uti költségem — én szegény ember vagyok —

— A Dárius kincséből —

— Ejh most ne bolondozzunk. A tébolyda — nagy költség, az illetékes körök megnyerése — teméntelen kiadásokkal jár.

— Hát a Dárius —

— Gróf ur, akkor nem a tébolyda vár önre, hanem a legszigorubb fegyház. Tetszik tudni, hogy az igazságot elaltassuk — oda igen igen bő pénzforrás kell. Megteszünk önért gróf ur mindent, talán a grófnét oda fogjuk birni, hogy önt őrültnek

deklarálja és maga a grófné kérjen a Felségtől audienciát az ön megkegyelmeztetése érdekében. Hisz önt nagyszerü nemzetség veszi körül, ha még ily vasgyürün is át tudna hatni az igazság, a törvény, — csodálnám! Önt megmentjük. A kinek oly fényes összeköttetései vannak, mint kegyednek, az nyugodtan nézhet a világ szeme közé bármily becstelen cselekedet után. De a pénz — az mellőzhetetlen. A rokonok a közbenjárást szivesen megteszik, de pénzt nem szeretnek adni.

— Én véka számra adhatom a pénzt, ott a Dárius kincse.

— No gróf ur, én jó embere vagyok, velem beszélhet, de semmi tréfát el nem türök. Én becsületes egyezkedésre jöttem. Értsük meg.

Akkorra oda értek a kastély kapujához.

— Bodon oly ártatlan mint a nap; az az oly tiszta; az tul van minden veszélyen, de a szegény Fekete Liszka, az börtönbe kerül, a vén ispánt se menthetjük meg.

Egyes egyedül a pénz tehet valamit. Gróf ur, akár honnan

Pestről, Bécsből, Londonból, vagy bárhonnan bárkitől, de pénzt, pénzt — különben a kedves szeretője elveszett.

— Pista, Gyurka, Palkó jertek ide, köteleket — kiabált a gróf, ezt a gazembert meg kell kötözni. Az uton megrabolt, kivette a tárczámat — köteleket, köteleket. — Rabló, megöltek.

— Jó jó, gróf, ez mind jól megy, csak ne rajtam tessék a simulálás tudományát gyakorolni. Lesz arra elég mód. Takarodtok innen ficzkók!

— Kössétek meg a gazembert, csak erősen, hátra a kezeivel.

A szolgák előbb vonakodtak, később a gróf követelő parancsaira mind közelebb mentek a biró urhoz. Félve, óvatosan, de végre is megragadták, s hogy a szegény biró nem akarta magát engedni, ütötték verték, rugták. Csak ugy csorgott fejéből a vér.

Arczát össze-vissza törték.

— Most dobjátok a legmélyebb pinczébe, a patkányok közé.

— Gaz - emberr. És ilyenek akarnak törvényt tenni!

A rettenetes visitásra lejöttek a kastélyból a grófok, Sólyom gróf, Stefi gróf s egy csomó — kéznél levő eszem-iszom vendég, falusi ur, ki mindig megtisztelve érzi magát, ha grófi udvarban dőzsölhet.

Kaczagtak a nyomorult biró jajgatásán, ki a rettenetes igazságtétellel, a lekenyerezhetlen törvénnyel fenyegetőzött.

A törvény, a törvény! Azt még egy ember se játszhatta ki — a kinek nem volt pénze, vagy egy közbenjáró szép felesége, főfő rokona.

Én szegény özvegy ember vagyok — én félek tőle!

TIZENÖTÖDIK FEJEZET.

A plebejus ember.

Egyet fordult a szélkakas. Oh milyen derekasat fordult.

A bécsi és pesti lapok nagyszerü czikkeket hoztak.

Egyik nap Welden Emil gróf benne volt a legelőre haladottabb agylágyulásban és nem ismert meg senkit, nem lehetett kihallgatni, a társadalomra nézve tökéletesen elveszett, a hatalmas főrangu rokonok küllőjéből kiesett örökre — azonban a másik nap már más nótát lehetett hallani, gazember méregkeverő, gyilkos, egy egész nemzetséget ki akart ölni, hogy a Szilvássy-féle óriási birtokokat örökölhesse. Az volt a czélja, hogy egy bizonyos rosz hirü leányt, valami Fekete Liszka nevüt elvegyen, a kivel már régóta közös háztartást folytat.

Kis lapok, nagy lapok, keresztyén lapok, zsidó lapok borzasztó czikkeket hoztak.

Nagyszerü, hetekig, hónapokig elhuzódható

szenzaczionalis tárgy. Minden trafik ablakából ezek a nyomorultak tekintgettek ki a járókelőkre disz ruhában és köznapi ruhában.

Ott lehetett látni a Bodon családot egy képen, a vén Bodont Bodonnéval, az ifju Bodon urat a grófnéval és a kis Szilvási gróffiukat. Egész fejedelmi képcsoportozat formájára alakitott csoportozat.

Más lap a Welden gróf környezetét adta a szép Fekete Liszkával, a szilvási kövér ispánnal és ispánnéval. Itt foglalt helyet Czunya Gergelyné is, a volt fegyencznő, czinkosaival.

A nemesebb szivü rokonok kétségbe estek a Zách-nemzetségszerü meghurczoltatáson. Kiköltöztek Párisba, Londonba, Amerikába, mig a förtelmes modern hajsza le nem csendesül.

Hogyan?

Hát nincs törvény, mely e szemtelen vásárt eltiltja? Hát szabad az ártatlant megtorlás, kárpótlás nélkül oda kötni a pelengérhez? Nem szól ebbe a papság, mely az erkölcs őre, a családok tisztességének megoltalmazója? A jótékony intézetek, melyek gondoskodnak az utczarongyok, az elzüllöttek, a részegek, a bukottak, a kitaszitottak fölkarolásáról, gyöngéd táplálásáról, tisztába öltöztetéséről: mindezeket el tudják nézni? Sőt tán ők is ott tánczolnak a szemtelen kiváncsiság szemetes czirkuszában?

Ah ez rettenetes lenne a XIX. században.

Egy elvakult szerencsétlen ember bünt követett el: hát büntessétek meg. Ki szól az ellen? De aztán elég. De ne hurczoljátok, mint a lófarkához kötöttet a sárban, az utczák. korcsmák, kávéházak, selyem diványos kaszinókban.

Ember az. Hogy nem pirulsz, hogy te is ember vagy?

Jézus, Nazárethi Jézus, hol vagy? Hol a korbácsod?

Egy akkori bolondos lapból irtam ki e sorokat, s most ide illesztettem, hogy hiven adjam a kort

Ma barátom lophatsz, mert egy szót sem irnak rólad a lapok. Sikkaszthatsz, csalhatsz, még a főispáni széken is, a legmagasabb igazgatói széken is: — mert senki se kutatja a törvényen, az igazságos törvényen kivül, hogy mit csinálsz. Ártatlan rokonaidat meg nem becstelenitik, az ágyukból ki nem ránczigálják: terhét, sulyát, szégyenét — ha csakugyan vétkezett — egyedül a bünös, s szánalomra méltó tévedt embertárs hordozza.

Ah mily tiszta is most a levegő.

Nem hallom a kegyetlen Marius lefejezetteinek napokon, heteken át tartó nyögését, sem a Sulla iszonyu megtorlását.

A capitoliumba — az országházba e megörjitő orditásból egy hang se verődik be.

Nem nem.

Óh az egy templom, egy felséges templom.

Igen, abban a rettenetes, sötét időben, melyben e történet alakjai élnek: a törvény kezet fogott a csőcselékkel és a piaczon tartotta tárgyalásait, mint a hogy ma az akasztást végezik, a felséges nép előtt, a felséges nép gyönyörködtetésére.

Ah milyen más időket élünk ma.

Röviden végezhetek.

A törvény a legszigorubb itéletet, és egyszersmind a legigazságosabbat hozta:

»Welden Emil gróf, mint tébolyodott, átadatik sorsának ez — ez és eme paragrafusok alapján. Mint a nagy költő énekli:

„Eredj haza szegény asszony
Mosd fehérre véres lepled,
— — isten adjon
Erőt ahhoz és kegyelmet.“

Neked is hasonlókat kivánunk.«

Fekete Liszka a vizsgálati fogság betudásával mint a mérgezési kisérlet felbujtója, kap három évi fegyházat.

Szalma György ispán és neje, Fekete Zsuzsána, mint a mérgezési kisérlet tudói egy—egy évi börtönre itéltetnek.

Czunya Gergelyné felmentetik.

Bodon Pál szilvási — stb. stb. birtokos és neje Szilvássy Charlotte grófnő minden tételben, minden ponton felmentetnek.

— Éljen, éljen! tombolt a nép, az érdemeket

legjobban ösmerő és méltányló nép — éljen Bodon Pál a mi főkurátorunk —

— A mi barátunk —

— A mi rokonunk

— Az igaz hazafi —

— A nagy emberbarát — — —

Éljen! harsogott végig az utczákon.

A lapok a bécsi és pesti lapok most ujra kezdték a harczot e czimen:

»A plebéjus.«

Bodon Pál nem nyugodott addig feleségével, a grófnővel, mig Fekete Liszka ki nem szabadult sanyaru fogságából.

Mi lesz belőle?

Ki tudná azt!

Bemélyedt a szerencsétlen elesettek népes osztályába, melynek tagjairól a világ csak akkor vesz tudomást, mikor meghaltak, s mikor nevöket életüket résztvevő, szánakozó emberek a temető sövénye mellett elföldelték.

De a plebejus ember él, s annak a szép magyar megyének, hol egyszerü alakja legelőször feltünt: ma is igaz disze és áldása.

MUZEUM KÖNYV-TÁRA

OSZK

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár